Ингуш 1/1 № 78-156 вет VII-XV

Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дениз ★ ШОАТТА, 1 ИЮЛЬ, 1989 ШУ. ★ № 78 (7736). ★ Мах 3 кеп.

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР БАХАЧА НАХАГА РЕСПУБЛИКА ЙОАЗОНХОЙ X СЪЕЗДО ДАЬ КХАЙКАРАЛ

Оаха, Нохч - ГӀалгӀайчен йоазонхоша, чӀоагӀа новкъа долаш а хала хеташ а тӀанийцаб Казахски ССР Новый Узенеи цунна гонахьарча юрташкеи къамашта юкъе хиннача конфликтах бола хоам, цунна юкъе кавказски къамий викалаш а болаш.

Тхона бицбаланза хӀанз а дагалат нохчаштеи гӀалгӀаштеи трагически хинна 1944 шера февраль бутт. Тхоаш даьхача моттигех даьха Ӏодахийтачул тӀехьагӀа, тхов кӀийле а ялат а доацаш дисача хана тхо чу а ийцар, тхона йӀовхал а елар хьаьша тӀаэцаш, камаьрша, халонаш лайна долча Казахстана халкъаша. Дуккхача шерашка тхоца гӀайгӀа а дегаГӀоз а вежарий хьисапе екъаш хилар казахаш, эрсий, украинцаш, немций. Вежарий санна вӀаши тӀера хилар диц ца долийташ нохчашеи гӀалгӀашеи шоай берех казахий цӀераш техк, иштта техк киргизий, узбекий Казахстанеи Юкъерча Азеи дахача кхыча халкъий викалий цӀераш. Цу доттагӀала сийна иллеш яздаьд, уж хӀанз а доахаш да.

Новый Узенера событеш вӀалла а лерхӀаш дац тхо реказахски халкъаца ювзаенна, цхьацца болча наха, регионе санна берригача мехка а йолаш йолча социально-политически проблемех пайда эца гӀертараша леладеча гӀулакхаша уж хьалхьоаяь хилар, кхета а деш.

Оаха догдоах хьаькъали вежарий хьисапера солидарности укхаза котъяларга. Казахстана лаьтта хинна конфликт йиц ца луш вай кхетам чу латтаргья ца эшаш хинна харцахьара хӀама санна.

Тахан вай республике бахача нахага кхайкарал деш, оаха тхоай X съезде вӀашагӀкхийттача Нохч - ГӀалгӀайчен йоазонхоша, тӀахьех берригa согражданаш, Новый Узене хиннача инциденто вай дегашка къамашта юкъера гоамал ютаргйоацаш, харцахьара уйлаш хьалхьоаергйоацаш шоашта мел могар де.

Цхьаккха хӀамо толхае йиш яц вай даьшеи даь-даьшеи халонаш лайнача шерашка чӀоагӀдаь долча а вайгеи вай тӀехьенашкеи лораде аьнна долча а вежарий доттагӀала чӀоагӀале.

СССР Лакхехьарча Совета хьалхара сесси

29 июне Москве СССР Лакхехьарча Совета заседаней зале СССР Лакхехьарча Совета Председатела М. С. Горбачева председателал а деш, шиъ болх дӀаболабир СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе.

Заседани хьаеллаш, **М. С. Горбачева** даьшхар процедурни дешаш. Цхьаболча кандидаташа, аьлар цо, лерхӀ правительства состава кандидаташ бувцара гӀулакх дӀаьхдеш а дукхагӀболча ораторaша хьалха кхычар дийцар юхакердадоахаш а санна. Депутаташа хьалхадоах, СССР Министрий Совета Председатела заместителий кандидатураш хьалха йиййццача бесса ювцилга, хӀаьта министерски балхаш тӀа бахийта оттабечар кандидатурех СССР Лакхехьарча Совета йоагӀаш йолча комитета председатела хоамага ладувгӀилга. Цхьабакъда, цо юкъера даккхац, эшаш хуле министерски балха тӀа вахийта оттавеча кандидатага цун позици а цо болх беча сферера хьал а къаьгга довзара духьа лоархӀамерчен актуальнии проблемаех лаьца хаттараш делга.

Предложени елар **А. П. Бирюкова** СССР Министрий Совета Председатела заместителалла, социально дегӀакхувлара йолча Совмина Бюро председателалла оттае, аьнна.

Хаттарашта жоп луш **А. П. Бирюковас** дийцар пенсионни Ӏалашонах дола керда Закон кийчдарах, белгалдаьккхар, из укх шера Лакхехьарча Совете дӀачулург а, иштта дерригача халкъо дувцаргдолаш арадоаккхарг а хилар. Иштта цо белгалдоахар, пенсий вахара ханага хьежа доацаш ерригача категорех болча пенсионерий хьакъехьа цхьатарра социальни ниисхо хила езилга. Из раьза хилар пенсионерий алапен доазув ца оттаду профессеш дукха дукхагӀа хилийтара. Хаттарашта жоп луш кандидата дийцар физкультуран спортан еча ассигнование боарамаш нахага дӀадовзийта эшилгах. Цо хоам бир, укх шера яь ассигновани 2,9 миллион сом хиларах, хӀаьта цунах ах гаргга союзни республиканскии госбюджеташка кхоач.

ТӀаккха **А. П. Бирюковай** кандидатура ювца болабелар. Из ювцача дакъа лаьцар депутаташа **Г. Н. Киселева, В. Н. Семухас, А. Я. Неумывакина, Р. Л. Тепа, З. П. Пуховас, Р. А. Убайдуллаевас, В. Н. Степанова.**

Пренеш соцаю.

Дикка дукхагӀболча кандидаташа тӀехьа кхаж а тосаш, **А. П. Бирюкова** СССР Министрий Совета Председатела заместителалла оттаю.

ТӀаккха заседане процедурни дешаех лаьца дискуссеш дӀайолалу.

Цун итогаш йир **М. С. Горбачева.**

Цо хьаллаьцар кандидаташка де лерхӀа хаттараш хьалхе а кийчдаь СССР Лакхехьарча Совета палатай председателашка хьадалара, хӀаьта тӀаккха уж — правительства членалла кандидаташка дӀадалара балха порядок оттаяра йола депутатий предложенеш. Кандидата уж хаттараш вӀашагӀтоха, лерттӀа цар уйла е, дашха таро хургья.

ШоллагӀдар: кандидатураш комитеташка а комиссешка а кӀоаргга ювцаш а хӀаьта тӀаккха Лакхехьарча Совете хьажа оттаеш а хиларца ниисагӀа хургдар сессе уж ювцача хана керттера геркам хьаддача предложенешта, замечанешта тӀаэзача, уж хестабеш йола выступленеш а ца еш.

Предложени елар **В. К. Гусев** СССР Министрий Совета Председатела заместителалла, химико-хьуна комплексах йолча Совмина бюро председателалла оттаве, аьнна.

Депутатий хаттарашта жоп далара дош лу **В. К. Гусевна.** Цо лоацца белгалдаьхар мехка химико-хьуна комплекса хьалхашка латта декхараш кхоачашдара Ӏалашо еш дола керттера лостамаш. Из дегӀакхувларах, белгалдаьккхар депутата, тийша я мехка халкъа боахама еррига отраслешкара Ӏилман-технически прогресса дӀахора кхел, хӀаьта иштта, хӀара саг моллашца, барзкъашца, кхачан продуктащца Ӏалашвар, дуккха нах боабеча герзех лоравар.

Председателал деш волча **А. И. Лукьянова** хоам бу, **В. К. Гусева** кандидатура ювцача дакъа лаьцача комиссе членех аханел кӀезигагӀа болчар хьаллацарах. Комиссега СССР Лакхехьарча Совета дӀайовзийта езаш йоцa замечанеш йолгах.

ТӀаккха **В. К. Гусева** кандидатура ювцача дакъа лаьцар депутаташа **В. С. Шевченкос, Ю. К. Шарипова, В. Д. Юдина, М. Г. Рахимова, В. М. Вологжина, А. Х. Везирова, В. И. Огарока, Н. И. Рыжкова.**

ТӀаккха кхаж тасса болалу. Дикка дукхагӀчар тӀехьа кхаж а тоссаш, **В. К. Гусев** СССР Министрий Совета Председатела заместителалла оттаву.

Цу тӀехьа СССР Лакхехьарча Совета палаташа цхьана яь заседани чаккйоал.

* * *

Делкъел тӀехьагӀа СССР Лакхехьарча Совета комитетий, Союза Советеи Къамий Советеи комиссей заседанеш хилар. Цига дийцар цар планашцен дӀахо болх вӀаштӀехьбаккхарцеи дувзаденна дола дешаш.

(ТАСС).

ИДЕОЛОГИЧЕСКИ КОМИССЕ ЗАСЕДАНИ

29 июне парте областной комитете хилар КПСС обкома идеологически комиссе аргӀанара заседани.

Заседане хьежар комиссе 1989 шера шоллагӀча ах шера бе лерхӀача балха планага. Из ювцаш белгалдаьхар, къамашта юкъера гӀулакхаш эргадаьха тоадара дешашта хетаьча парте обкома пленума а, региональни Ӏилматохкама конференцена а, культурай искусствай болхлой республикански съезда а кийчо яра балха комиссе членаша кхоачашде деза хьадда декхараш, комиссе заседанешка дувца оттаде лерхӀа дешаш белгалдаьхад, мероприятеш чакхъяхара ханаш оттаяьй, уж кийчъяра бехктокхаме бараш къоастабаьб.

ЛадийгӀар парте обкома идеологически отдела консультанта Р. М. Нашхоева Сийлахь - боккхача Даьймехка тӀема шерашка Даьхе бахьан долаш байнарий тайпан цӀераши царех дола лоацца даннеши дӀатӀахьоргдола республикански Дагалоацама книжка хьадара беча балхах йолча информацега. Белгалдаьккхар, из книжка кийчдара балха хьинаре дакъа лоацаргдолаш военни комиссариаташ, эскара доакъой, комсомольски, ветерански, иштта кхыйола общественни организацеш, школай дешархой, студенташ юкъеоза эшалга.

Иштта, хьежар КПСС Къулбаседа - ХӀирийн Нохч-ГӀалгӀайн обкомаша 1989—1990 шерашка къахьегамхошта идейно - политически, интернациональни, патриотически кхетам балара хьакъехьа цхьана чакхъяха лерхӀача мероприятей планага, иштта дийцар кхыдола дешаш а.

Заседане дийцача дешаех лаьца къамаьл дир КПСС обкома идеологически отдела заведующе Г. Х. Эльмурзаева, госуниверситета ректора В. А. Кан-Калика, республикански тӀемеи къахьегамеи ветераний совета председателa В. И. Филькина, КПСС Советски райкома хьалхарча секретара В. Х. Дакалова, НГӀАССР халкъа дешара министра С. М. Мовтаева, иштта комиссе кхыча членаша а.

Заседани дӀайийхьар идеологически комиссе председатела, КПСС обкома секретара С. М. Бековс.

Яхьа дневник

ЛаьрхӀар кхоачашду

Малгобекски района «Кавказ» яхача совхоза коллектив чӀоагӀа тӀакхувш я жа леладу лостам шоай боахама балара. Из тамаш е езаш хӀама дац: укхазара дукхагӀдола лаьтташ гувнаш долча дада, шортта даьгӀенаш я гонахьа. ТӀаккха жена кхы фу эш?

Из мара дециЙ? Укх тӀеххьарча шерашка доккхий толамаш даьхад совхоза жа леладераша. Планал а тӀаийцача социалистически декхарел а тоъал дукхагӀа Ӏоахарий хьакъоастаду укхаза хӀара бӀаь жийна тӀехьара. Масала, Муцагов Гелане кулгалдеча звенон цу хьакъехьара хьокхам — 177 Ӏаьхар.

— ХӀанз кхы цхьаькха котало яккха аьттув баьннаб тха, — йоах боахама керттерча зоотехника Чергизов Беслана. — Тха даккхара план тӀеххкхоачашъяьй тха жа леладераша.

Цу даькъе совхоза оттаяь план, физически дозалга диллача, 33,5 тонн яр. ТӀаийца социалистически декхар — 37 тонн. ХӀаьта паччахьалкхенна дӀаденна тха 38261 килограмм хилар.

ЦӀендаьчул тӀехьагӀа, план 18 тонн йолаш, боахамо дехкад 22 тонн тха. Цу тайпарча боарамга духхьашха кхаьчаб укхаза.

Массарел лакхагӀа да Муцагов Гелане звенон хьокхамаш. Цун Ӏулаццарча хӀара устагӀо кхо килограмм гаргга цӀена хьоаса беннаб, соахка хиннaчул ши бӀаь грамм дукхагӀа. ШоллагӀча моттиге я Исаев Ризван керте латта звено. Цун хьокхам — 2,6 килограмм цӀена хьоаса. БӀаь грамм мара тӀехьабисабац цул Муртазалиева Бадруддина кулгалдеча звенон къахьегамхой.

ТӀера кетараш Ӏаьха жа хӀанз баьцах тоаеннача босенашка дажаш да. Сихха дулх тӀакхет царна, доккхий хул Ӏоахарий.

Ара хоза ха латте а, бицлац совхозе тӀадоагӀаш Ӏа долга. ТӀатеӀажена доакъар Ӏалашдеш ба моттигера механизатораш. ХӀанзле Ӏалашъяьй кхо бӀаь тонн йол. Из деча дикагӀча оагӀорахьа белгалбаьннаб трактористаш Фалин Александр, Дзантуев Лазарь, Долгов Василий, бригадираш Илиев Бахьауддин, Халин Иван. Цкъа мангал техача, хӀара гектара тӀара 28—30 центнер йол йоал. Цу сахьате вӀашагӀтох из, активни вентилироване новкъосталца йочъаю.

Мадарра аьлча, шоаш деннача деша дай болаш, цкъа хьалаьца доазонаш дӀа ца хецаш, ди тӀехьа шоай хьокхамаш лакхдеш хьабоагӀа «Кавказ» совхоза жа леладераш. Шоашта могаш дола гӀо-новкъостал ду царна доакъар Ӏалашдечар, боахама специалисташеи кулгалхошеи.

Деша дай бац

Шера хьалхарча пхе бетта итогаш яьчул тӀехьагӀа кертах каетта езача кхаьчар Грозненски района «Атагинский» совхоза хьайбаш леладераш. Тамаш а яцар: шин квартале йохка езар 1170 тонн шура йолаш, цар ехкар 762 тонн мара яцар, е 65 процент. Низкъала кхоачашъяьяр дулх дохкара план а.

Бокъонца «яхье» баьннаб царца «Гикаловское» яхача ОПХ-а хьайбаш леладераш а. Белгалдаккха деза, хӀанзарчоа уж дикка «хьалха» баьнналга. Йохка езар 590 тонн йолаш, пхе бетта цар ехкай 320 тонн шура, е 54 процент. Дулх дехкад 45 процент.

Лоацца аьлча, шоай деша дай бац цу боахамашкара хьайбаш леладераш, специалисташ, кулгалхой.

Ка бола ялат чуэца доладаьд

БӀубенна къахьег

Репортаж

Грознера Малгобеке болача наькъа аьрда оагӀорахьа дӀахьежача дика гуш да «Алханчуртский» совхоза кхаш. Царех цхьадараш хӀанз а баьццара да, вожаш — ӀажагӀдийрзад, кхаьчад. Самардийнахьа хьалхара комбайнаш араяьлар укхаза.

Районе эггара хьалха болабелар цу боахама къахьегамхой ялат чуэца. Наькъа йистера дӀахьеж тхо мукх хьокхаш йолхача комбайнашка. Царех хьалхаръяр дукха ха ялале юхасецар.

— Еха-м хургьяц, — аьнна отделене агроном Льянов Ахьмад латтачахьа дӀахьежар тхо.

— Йоха-м хӀанз а хьалха да, — велавелар Ахьмад. — ХьагучоагӀа, бункер йиза хургья.

Цо яхар ниса хиннадар. Цу сахьате сеца латта комбайн йолчахьа шиЙ «Газ-53» дӀахаьхкар шофера Вельхиев Лахана. Гуш да цу тайпара гӀулакх цунна дика довзалга.

— Йоккха опыт йолаш ва Лахан, — йоах Льянова. — ЦӀаккха бӀаргадайнадац сона хьакханза йолча моттиге цо чарх тӀаьккха. Деррига лоралуш деш оамал йолаш ва из. Цудухьа цунна боньоеннай оаха укх шерара хьалхара ялат хьатта дӀадахьа.

Лахана совхозе болх бу дукха ха я. Цу юкъа кӀоаргга Ӏомаяьй цо шиЙ професси, ше дер сиха а дика а де Ӏомавеннав. Къоначарна масал долаш къахьег ветерана.

Вельхиев санна ялат чуэцача духхьашха дакъа лоацаш вац хьалха йода комбайн лелаю Гулиев Висангири. Хьахьоккхаше оард цо мукх. ХӀаьта цун низ бола техника чакхъяьннача моттиге оаха бӀарг лекхача, хьалца эцаш биса цхьа ка корабинзар тхона.

— Укх шера соахка санна хала дац, — раьза волаш аьлар Льянова. — ДӀадахача шера михои каст-наста дийлхача догӀашеи Ӏодужадаьдар ялат, цудухьа мел чӀоагӀа жатка урсаш Ӏохийцача а, дукха канаш дусар кхай тӀа. Ираза, ер шу дуккха беркатегӀа да.

ГулиевгарӀа дӀаиккха комбайнераш мукх хьокхаш мара бац. Озадаь аьса тай санна ниисса Ӏодувш царна тӀехьа касараш.

— Цхьан-шин дийнахьа аллийтача мукх бокъалургба, тӀаккха арда болабергба оаха из, — йоах комбайнера Алиев Зяуддина. Къаьнача механизатора яхар хьалхоац цун новкъосташа Костоев Султана, Даурбеков Дауда.

Хьакха доладаьр 90 гектар хула кха да. Из дӀадийнараш а, леладаьраш а, хӀанз чуэца болабеннараш а СССР халкъа депутата Даргсигов Мувсас кулгалдеча арендни бригада доакъошхой ба. Укхаза мел эша агротехнически гӀулакхаш цар ханкахьа а дика а даьлга тешал деш да ер масал: юкъера лаьрхӀача хӀара гектара тӀа хьабоал 25 центнер мукх, план 19 центнер йолаш.

Лоаллаха улл кхы цхьаькха 47 гектар хула кха. Цигара кхы а боккхагӀа хьувкъам баларга сатувсаш ба арендатораш. Цига дӀабийна мукх дикача фух ба.

— Бехктокхаме декхар латт тха совхоза коллективана хьалхашка, — йоах Льянова. — Укх шера чуэца дезаш да 3.5 эзар гектара тӀара ялат. Ховш махиллара, тайп-тайпара юрта боахама культураш кхачара ханаш бе-бе я. Укхаза цхьаккха дита йиш яц теркал ца деш, ханнахьа чакх ца доаккхаш. Мело йинча, дукха ялат зехьадов.

Духхьал мукх совхозе дӀабийннаб бархӀ гектар совгӀа. Укхаза традиционни лоархӀаш культура я из. ДӀадахача шерашка из чуэцача доккхий толамаш даьхад алханчуртхоша. Укх шера я дагабац уж шоаш яьха лакхаленаш дӀахеца.

— Гой, дӀа дукъ тӀа йоалла ши комбайн, — йоах Льянова. — Уж горох чуэцаш я. Цига болх беш ба арендатораш Шадыжев Салмани, Ахриев Башири. ДукхагӀдар даь баьннаб уж, кастта тӀеххьара гороха тоннаш дӀайохьийтаргья цар хьатта. ТӀаккха тхоах хьакхетаргба.

Уйла яьЙ совхозе ялат чуийцачул тӀехьагӀа аргӀаш даьча дӀаоттадара, лаьтта ахара. Цу гӀулакха лаьрхӀа техника кийча я. Бригаде латт из, комбайнаш тӀеххьа кхай тӀа яргйолаш. Кийча я стогометаш, волокушаш, кхыйола техника. Иштта белгалбаьхаб аргӀаш доттаргдола нах а.

— Мукх хьатта дӀакхахьа болабаьб, — йоах агронома. — ХӀаьта а хӀанз тха еррига уйлаш кхычахьа я. — Лоаллаха уллача кхайгахьа вӀелг дӀахьокх цо.

Льянова тхога гойтар кӀин кха да. БӀарг макхоачча дӀаулл из, цхьаккха йоархӀ юкъе йоацаш. Форд санна ахкан михо теркаду из. Кастта кхоачаргба, чӀоагӀбенна дӀаоттаргба ялата фийг. ТӀаккха укхаза а йоагӀаргья комбайнаш, лаьттан беркат чуэцар духьа.

М. КАРТОЕВ.

«ӀАЬРЖА ДОШУВИ» ГАЗИ—ДУКХАГӀА

Укх тӀеххьарча шерашка шоаш доаккхаш дола мехкдаьттеи гази кӀезиг ца ялийтара шоай деррига кхоачамаш оарцагӀдаьхад «Старогрознефть» НГДУ болхлоша. Къаьнача скважинашкара цӀендаь «Ӏаьржа дошув» хьадаккхара хийи гази чу а ухийташ, низ тӀалоаттабу тӀоанашта, лаьттан кӀалареи капитальния ремонт а еш, «дийнъю» болх ца беш лаьтта скважинаш. Мехкдаьттеи гази совъяккхара иштта организационно - технологически мероприятеш чакхйоах укхаза, скважинашта кислотни обработкаш ю. Цудухьа ше укх шера тӀаийца доккхий декхараш дикка тӀехкхоачаш а деш, республикерча мехкдаьтта доахача организацешта юкъе яьржача яхье хадданза хьалха латташ хьайоагӀа «Старогрознефть» НГДУ коллектив. Цо ер шу доладелча денз хӀанзлехьа паччахьалкхен планагӀа лаьрхӀачул совгӀа даьккхад 34100 тонн «Ӏаьржа дошув», 19 миллиони 300 эзари совгӀа кубически метр газ. Заданел дикка тӀех мехкдаьттеи гази йоаккхаш хьайоагӀа из коллектив укх бетта а.

Ший потребителашта поставкаш яра договорни декхараш дизза кхоачашдаьд НГДУ коллективо дӀабахача пхе бетта. Цу юкъа лаьттан ченаш техкараша бурув теха йисте а яьккха, мехкдаьттахошка хьаеннай йиъ скважина. планагӀа хьаяла езаш хиннар кхоъ мара йоацача. Из бахьан долаш заданел тӀех цар даьккха мехкдаьтта а эзараш тоннаш да. Къахьегама овсаре лакхъяра пхе бетта план 103,2 процент кхоачашъяьй цар.

Къаьстта дика къа а хьегаш, дика производственни толамаш доахаш хиларца белгалъяьнна я укхаза вежарий БабуковгӀар керте латтача цехий коллективаш. Бориса кулгалдеча цеха болхлоша пхе бетта планагӀа лаьрхӀачул тӀех даьккхад 28 эзар тонн мехкдаьтта, хӀаьта Георгий керте латтачо 4800 тонн гаргга.

К. БАШИРОВ.

Беркате касараш

ЦхьайтталагӀчох ах сахьат даьннад. Тхо да Наурски района «Россия» яхача колхоза конторе. Цунна хьалхашка хьалъяхийта цӀе байракх я. Комбайнерий Исаев Адама, Зерщиков Георге, Красов Александра, шоферий Юсупов Валера, Талакольников Ивана сийна айяь я из.

Кулгалхоех саг вацар конторе. Колхоза диспетчерске, оаха дехар дича, рацеца хьалох колхоза председатель Нисанов Иосиф Исакович.— «Со цхьоалагӀча бригада хьатта ва. Укхаза хьатӀабаххийта хьаьший а». хьахоз тхона цо раце чу гӀолла ду къамаьл.

И. И. Нисанов хьатта кораву тхона. Цул совгӀа, укхапхи минот яьлча кхай тӀара хьатӀауха машинаш таразаца увзаш йола Колпикова Раиса, колхоза керттера агроном Хрестенко Андрей, хьатта заведующи Титова Зинаида, бригадир Умаров Ӏумар.

Юкъера лаьрхӀача хӀара пхи минот яьлча кхай тӀара машина йоагӀа. Хьа мел веннача шофера реестр дӀалу Колпиковайга. Царех цхьанега хьож тхо. Цу тӀа даьча йоазоно хьахьокх, шофер малагӀа комбайнер волчара, мел ялат дахьаш ветав.

— Колпикова тха фахама халкъа тӀахьожама группана юкъейоагӀаш я. Ший гӀулакх цӀена чакхдоаккхаш я из, — йоах И. И. Нисанова.

Ка бола ялат 194 гектара тӀа да цу боахаме. 442 гектара тӀара мукх чуа ийца, хӀанз кӀа хьокхаш ба механизатораш. Из болх беш 18 комбайн, 22 машина я.

Геттара дика вӀаштӀехьдаьхад ялат чуэцаш наьха къахьегама. быта хьалаш. Ӏуйрийна ялх сахьа даьлча денз бийсана итт сахьат даллалца бу болх. Цу юкъа кхозза кхоаб нах. Месе хана дулх, баьцадаараш ду. Наьха моральни а материальни а безам совбаккхара оттаьяча мероприятешка хьежа, яхье котало яьккхача комбайнера, шофера цӀе вымпел лу, толашагӀа барий сийна цӀе байракх айю. КӀи-ярса итог яьчул тӀехьагӀа, сеннии норма тӀехкхоачашъяьна, масала, комбайнера мел боацаш 300 килограмм ялт лургда, хӀаьта шофераша — цар кхай тӀара хьатта хьаденача хӀара тонн ялатах цхьацца килограмм кхоачийташ. Цул совгӀа, хӀанз ялат чуэцача дакъа лоацача хӀаранена пачхьалкхен маьхагӀа цхьацца тонн ялат, иззал йол йохкаргйолаш я. Цу дерригне чӀоагӀа лакхбаьб наьха къахьегамцара безам. ХӀама юача хана мара са ца лоӀаш кхашка боахк уж. Балха норма кӀезигагӀа яле а, 10 процент тӀеххкхоачаш ца еш цхьа саг вац, дукха ба шишша нормаш ераш а. Масала, комбайнераш Исаев Адам, Зерщиков Георгий, Красов Александр, Тылецки Петр, Гур Владимир, шофераш Юсупов Валерий, Талакольников Иван, цун воша Петр, Хаашев Хьамид, кхыбараш. Белгалдаккха доагӀа, тӀеххьара вар района агропромера волга. Из воацаш цигара кхы а ийс саг ва цу колхоза ялат чуэца новкъостал де вена.

Геттара раьза ба колхоза кулгалхой хӀанз чуэцача хьувкъама. Мукх, масала, хӀара гектара тӀара 37,4 центнер баьлар, план 16 центнер йолаш. хӀаьта кӀа хӀанзарчоа 28,6 центнер доал, лийрхӀар 18,2 центнер долаш. Цхьабакъда, тӀеххьара из цифра 32 центнерага кхоачаш лакхъяла мегаш я. Районе эггара лакхагӀа хьокхам ба из. Белгалдаккха доагӀа, ка бола ялат дӀадийна кхаш цу боахаме хий дуллаш доацилга.

Цу толамга кхача мишта вӀаштӀехьдаьннад дувцаш Хрестенко Андрея аьлар:

— Ялат кхедара технологи ниса лелаяра къаьстта а теркам тӀабохийт оаха. ТӀеххьарча хана цкъа хиннадац кӀа а мукх а цхьан кхай тӀа цхьатарра шин шера дӀабувш. Ка бола ялат дӀадув хьалха горох, горохи кени, доакъара культураш кхеяьча лаьтташка. Из цаӀ да. ШоллагӀдар, хӀара шера лех оаха дика хьувкъам луш долча ялатий сорташ. Масала, Краснодарски краера бена «Дебют», «Радикал» яхача сортех мукх дӀабийра оаха соахка, тха санна долча хаоттама хьалашка из дика хулга а ховш. ХӀаьта дехке а далаизар, «Дебют» хиннача кхашкара хӀара гектара тӀара 43,4 центнер яьлар, «Радикал» хиннaчара — 40 центнер.

— Кердача маькха сортий фу деха нах аха болабеннаб тхо долча хӀанзле. ДӀадера тхоашта мел эшар кийчдигча — 200 тонн гаргга — дисар дохкаргда, килограммах кӀезигагӀа дале 25 кепиг а доаккхаш. Вешта, ялата дар санна пачхьалкхенна дохкаш хилча тхона ийс кепиг мара лац килограммах, — тӀатох И. И. Нисанова.

...КӀа чуэцача кхай тӀа долх тхо. Гаьнара дӀахьежача ӀажагӀча форда тӀа лелача доккхийча кемашта тара я «Дон» яха комбайнаш. гуш я «Ниваш» а. Къаьст-къаьста лел уж. Хьагарга кхаьчача гу цхьан «Донаи» «Ниванеи» тӀа ягӀа цӀе вымпелаш.

— Уж лелаераш Исаев Адами Красов Алексейи ва. Шо-шоай «тоабашта» юкъе хьалхле лелаю царех хӀаране.

Кхай йисте вӀаштӀехьъяьккха стан я. Цунна юхxе шийла хий чудола бешка, «техничка» а цӀи йоаеш йола машина а латт. Стана чура тхона духьала хьаарайоал бригада агроном Назарова Александра.

— Ер я-кх укх кхай да.— йоах И. И. Нисанова. — Бригаде мел дола ялат из керте латтача арендатораша кхедаь да, хӀаьта Умаров Ӏумар арендни подрядагӀа доакъар кийчдерий кулгалхо ва.

Ялат оардача комбайнашта тӀехьа ча вӀашкатохаш, хӀанзалца тхона бӀарга ца йийна волокуша хьалхашка а йоалаш. К-700 яха низ бола трактор лел.

— Гурин Николай ва из лелаер, — йоах Назарова. — Дийнахьа чах 50 гектар гаргга кха мукъадоаккх цо цхьанне, ше-ше хьаьча ворхӀ метр моттиг дӀалоацача волокушаца. Иззала болх ялх МТЗ маркех тракторашка мара булургбацар.

Ах бӀаь метр никъ бу оаха кхай тӀа гӀолла. Арданза канаш корадaнзар тхона. Кхоачамболлаш лоха хьокх ялат.

Шийтта сахьат даьлча механизаторашта кхача бахьаш машина ера. Шоай агрегаташ кхай йисте дӀа а оттаяь, хӀама яа Ӏоховш уж. Цар техникана цхьацца доал де отт «техничка» тӀара механикаш Гусев Ивани Сорокин Михаили. Сварка е езаш моттиг ниийсъелча. из болх бе кийча ва Котов Юрий.

Нахага ираз долаш болх а бийца, бӀаргадайначоа а хезачоа а раьза долаш дӀадахар тхо цигара.

Х. МАГОМЕДОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Сийлен цӀераш яларах дола

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА УКАЗ

Музыкальни искусства даькъе доккхий гӀулакхаш карагӀдувларахи общественни вахаре хьинаре дакъа лацарахи

«Нохч-ГӀалгӀай АССР культура заслуженни болхло» яха сийлен цӀи лойла:

Панченко Валентина Николаевнана — Грознерча № 1 йолча музыкальни школа директора.

Мартемьянова Нина Николаевнана — Грознерча № 1 йолча берий музыкальни школа хьехархочоа.

Нохч - ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель Х. БОКОВ.

Нохч-ГӀалгӀай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь С. КОЖУХОВСКИЙ.

г. Грозный.
1989 шера 27 июне.

Коммунистех дола дувцараш

ХЬИНАР ДОЛА САГ

Дукхаха шерашка къахьийгад аз Гудермесски медицински инструментий завода коллективе. Укхазарча наха хам бе хов дикача балха, вIаши доттагIала гIуллакхаш леладара, къахьегаме творчески лехамаш дара, сагах мел йоахкача кхыча дикача оамалий. Поккха, барттайна, интернациональни коллектив я заводе къахьегаш яр, деррига дика а во а вIаши юкъара да укхаза.

Дийтта шу хьалха вера тха къахьегама дезала юкъе къона зIамсаг Арцуев Асламбек. Безаме тIаийцар из коллективе, дикагIболча слесарашта тIачIоагIвир, цар профессе говзал Iомаяра. ХIамах сакхувш, деррига ха, массадолчун духтIавала ловш из ше хиларо а боккагIчар говзама хьехамчал даро а гIо дир цунна ше хержача профессе къайленаш сихагIа караерзаяра. Дукха ха ялалехьа ше волавелар чоалханеча инструмента обработка е. Хетаргахьа, дерригача ший вахара гIуллакх корадаьд Асламбека, новкъосташа чIоагIа сий ду цун, производства хьалхалаттар хиннав цох. ЦIаккха а дицлургдоацаш дегчу дижад цун из парте мугIарашка дIаийца дола сийрда, дог тохадолийта ди.

Дикка ха я тахан вай чIоагIа ювцаш йола къахьегам вIаштIехьбаккхаран цох алапи даларан йола бригадни форма предприяте юкъейоалаяь. Эггара хьалха цу хьале болх бе болабенначарех бар Кобелев Вячеслав керте латта кулг-кара деталешта обработка еш бола слесараши цIихезача бригадира Кириченко Галина Федоровнас кулгалдаь бола станочникаши. Царга хьежжа цу пайданеча къахьегама формагIа болх бе йолаелар кхыча бригадай коллективаш а. Цхьабакъда, цхьатарра стабильни хьокхамаш гойташ къахьегаш яцар еррига бригадаш, мел эша хьалаш массанена а цхьатарра вIаштIехьдаьха хиннадале а. Иштта, масала, цхьан бригаде вIашагIкхийттараш берригаш а кагирхой бар: къона бале а, лакха говзал йола слесараш бар уж, шоаш белггала хьагойта ловш а бар уж, цхьабакъда, фуннагIа дича а цхьан кога тIа доалаш дацар гIулакх, боалаш бацар цар аьттув. Цкъазза план бIаь процентал дикка тIех кхоачашйора комсомольско - кагирхой бригадо, хIаьта, цхьайолча хана дикка ха йоаккхар хьаде хIама доацаш. Дукха уйлаш йир этта хьал тоадара завода администраце а парткомо а. ТIеххьара лаьрхIар кагирхошта боккъонца йола вожак, организатор везаш ва, аьнна, ханага диллача царел дукха вокхагIа-зIамагIа а хувргвоацаш.

Дош парткоме дувцача хана массане а белгалъяьккхар цхьа кандидатура хилар — къона коммунист Арцуев Асламбек.

— Мегаргда, хIаьта, — аьлар цо, тIа а вийха из бехктокхаме гIулакх шийна тIадилла лаьрхIа хиларах шийга хоам бича. — Нагахьа санна бригадана кулгалде сона тешам луш шо дале, сайна могар дергда аз кагирхой коллектив хьалхалаттарий мугIарашка яккхара, цох партийни поручени а лоархIаш..

ГIулакхацарча хьале а массаза хиннар санна а дар бригада членашца цун хинна духхьашхара вIашагIкхетар. хIана аьлча, дукха вIаши бовза безаш, хаттараш де эшаш дацар гIулакх —керда бригадири бригадера кагий нахи слесарно-механически цехе уллув къахьегаш бола тоъал дукха ха яр, вIаши дика бовзаш а бар. Цудухьа, шоай духхьашхара производственни совещани дIайолаешше а къоастадинза даргдоацача практически дешай хьакъехьа дагабовла болабелар кагирхой.

— Сога хьаттача, деррига телхар да оаш балха тIа пайда ийбеш йола алапи телара система йоагIIача бесса вIаштIехьъяьккха цахилар, — аьлла Асламбека.— Сел доккхий деце а, даим а яхар санна цхьан боараме да оаш хьайнду алапеш. Дукха хIама хьаде ловш хилара стимулировани йиц цу дерригне, гIулакх «талмастта» кхоачашде Iамара оамалаш сакхетама чуйолийт. Къахьегаме дакъа лацара коэффициент юкъе а йоалаеш, боахама расчета тIа довларах вай уйла йнча бакъахьа хетар сона. Дукха лакхагIа дола алапеш хьанийде йиш я вай, бакъда, цу гIулакха дукхагIа а дикагIа а болх бе а безаргба хIаране.

Уйла а яь, шоайла дага а баьнна кердача шоай кулгалхочо аьнначоа раьза хилар къона слесараш. ХIаьта кердача системо ше волчча бесса хьабелгалдаьккхар мала малав а цунна карагIдоалаш фуд а. ХIаране юкъехьош дола дакъа ерригача бригада тIахьожама кIал оттадир къахьегаме дакъа лацара коэффициент юкъейоалаяро. ИIаьхъенна перекураш а еш, балха ха зехьа йоаяра тIера хиннараша сиха кхетадир, хьалха санна массанена цхьатарра алапи хургдоацилга а хIаман дукха сагота боацаш хинна хьалхара шоай вахар-лелар чакхдаьнналга а. Цунга Iема хиннараш шоай лоIамагIа дIабийлар, хIаьта, уж шоашцара дIакъастарах гIайгIа еш цхьаккха саг а нийсвелаьзар бригада. Боахама расчета юхьигаш караерзаяро къахьегама а материальни а ресурсаш лархIа, ший алапен фондерча хIара кепига хам бе Iомайир коллектив.

Заводерча бригадашта юкъе эггара дикагIчарех цаI лоархIаш я тахан Арцуев Асламбека кулгалду комсомольско-кагирхой коллектив. Дикача къахьегама ший новкъостий оарцагIбахарал совгIа шийгара къаьгга масал луш ва бригадир.

— ГIулакхаш кIезиг-дукха тоаденнадале а кхы а дикагIа толамаш тхоай даха йиш хиларах тешаш ва со, — яхаш дувц А. Арцуева. — Къаьст-къаьста йола лохерча звеношкара подразделенеш шоайла вIаши оттадаьча боахама расчетни договоращца бувзам болаш хила еза. ТIаккха де хIама доацаш вагIаш. балха ха зехьа йоае езаргьяц цхьанне а, эша деталаш. заготовкаш, аьшк смежникаша шийна Iалашдаьдац яхаш. ХIаьта уйла а яь, администраце йоакхо йича бакъахьа дар керда прогрессивни инструмент, приспособленеш Iалашъяра гIулакха а, хIана аьлча, лоархIаме инструмент ма йий оаха хьаер — хирургически мIараш, аьшках даь чухьажара кизгаш, уникальни йола Илизарова аппараташ, кхыяраш, хIаьта оаха пайда ийбераш-м ший ха йнаь средстваш майий. Иштта эшаш да массанахьа механизаци елга а.

Н. БОРИСОВ,
тха штате воаца корреспондент.

Новкъостал эш

Дукха ха йоацаш политди чакхдаьлар «Малгобекский» совхозе. Цига дакъа лоацаш бар цу боахама кулгалхой а. Кхоачамбоацарех дувцаш, нах леткъар, лерттIа кхашкара балхаш хьадара эшачунца: техникаца, оатхалашца, мехкдаьтта-смазочни материалашца шоаш во Iалашбу, яхаш.

Цу хана денз ши кIира даьннад. ГIулакх тоадара, наьха хьашташ кхоачашдара цу юкъа фу даьд хьажа даха хилар тхо укх деношка цу совхозе.

Доккхий да укх шера боахама коллективана хьалхашка латта декхараш. Детташ дола доахан а долаш 1049 бежан, 2610 устагIа ба укхаза лелабеш. Царех хIаранена юкъера лаьрхIача 21 центнер доакъара единица я Iалашъе езаш. Из гIулакх толаме чакхдаккхарах тийша хургда пачхахьалкхенна шура, дулх, тха дIадалара планаш кхоачашъелга а. ХIаьта доакъар кийчде дезараш эггара хьалха кхаш леладераш ба. Бакъдар аьлча, болх лерттIа дIабахьа, эшачунца уж Iалашбара шоашта могар ду совхоза кулгалхоша. Масала, Арсамаков Iале кулгалду цхьоалагIа яр ца лаьрхIача (из подрядагIа болх беш я хIанз), вокх шин отделеней коллективай къахьегам арендни подрядагIа вIаштIехьбаьккхаб укх шера. Шоай аргIагIа отделеней управляющеша арендагIа кхаь-пхе шера леладе цхьадола лаьтташ дIаденнад шоай болхлошта. ХIаьта, халахете а, хIанзарчоа гIулакх лерттIа дIадодац царех дукхагIбарий. Бахьан — техникаца уж юххьанца во Iалашбаь хилар. Из бахьан долаш кхоачамбоацараш а нийслу.

— 150 гектар генараш хьанйцад аз арендагIа леладе. Совхозаца оттадаьча договорах гусенични, МТЗ марках тракторaш елар тхона. Цхьабакъда, шаккъе тоае езаш яр. Акт а оттаяь, болх беш яраш санна хьанийцар аз уж. ХIана аьлча, эша оатхалаш складера хьалургья аьннадар. ТIехьагIа дIатехкача складе яцар уж. МТЗ-80 яха трактор тоаяра эшаш яр хьалхара чархаш, рулевой колонка. Уж оатхалаш тIехьагIа сай ахчах эца езаш хилар, — Iокад Цуцоев Дауд. — Эшшача хана техница хиларах, генараш дIаде вIаштIехьдалар са. Из а кхашкара балхаш даь мукъаваьн-ваьнача механизаторага новкъостал дехар деш дир. Цкъаза бийсан а къахьийгар. ДIадера агротехнически толашагIа йола ханаш тIехьайхар бахьан долаш, со раьза волаш дац хIанз генараш.

Совхозагара арендатораша техника дIаэцаш увттаьча акташта юкъе корайир тхона Цуцоева боахама кертерча инженераца Саутиев Борисаца цхьана оаттаьр а. Болх беш йола ши трактор дIанийцалга тешал деш Цуцоева яздаь кулг дар цу тIа. Бехк арендатора ший болга хьаьокхаш дар из гIулакх. Нагахьа санна еха а тоае езаш а хиннаяле, хьаэца езаш яцар из техника.

— ГIулакх миштад аьлча, — дувц Саутиев Бориса, — аз цунна дIаенна шаккъе а трактор лелаш яр. ХIаьта йохаяьй шоашка праваш а йоацаш, дIалалла мара ца ховш. царна тIа болх баьча цун къонгаша.

— Иштта хинна хила а тарлу. ХIаьта а еха трактор, кхытайпа техника тоае царна новкъостал де дезар совхоза инженерни служба еций? — аьнна даьча хаттара жоп луш Б. Саутиева аьлар:

— Геттара во Iалашду тхо агропромо, районе йолча хIанз агросервисо оалача цун службо оатхалашца. Ер шу доладелча денз 22 июне мара еланзар тхона уж, кхоачам боллаш еце а. геттара эшачарех цхьяраш а йолаш. Цунах а баркал. Соахка Грозне «Побединский» агроснабе хиннача ярмарке 5,5 эзар сома оаха оатхалаш ийца хиннаецаре, хIаьта вай, Къулбаседа - ХIирий. Черсий-Балкхарой автономни республикай боахамашка гIолла сагIа дехаш уж Iалашъяь ецаре баьстан кхашкарча балхашта, кIи-марса кампане ханнахьа тхоай техника кийчъе вIаштIехьдаргдацар тха. Хьажал тха хьалашка...

Политди чакхдаьнначул тIехьагIа

Да а да цар уж геттара во. Шовзткъеи иттлагIча шерашка яь я совхоза механически мастерски. Арахьара цунна тIахьежача, кхий да аьнна, моттаргда. Иштта тишъеннай цун помещени. ХIанзалца хьа цунна ремонт еш дIадахийтар хьавIашагIтехача, из хургдар хийцца керда шиъ хьаелла. Яц чоалхане оатхал хьаяра пайдана станок. Токарни цаI я. Из а цхьацца оатхалаш гулъеш мастерске говзанчаша шоаш вIашагIъелла я. Техника тоаеча хана эш аккумульторашта зарядка яра, топливни аппаратурана йола, тоабаьчул тIехьагIа трактора а автобила а моторо болх мишта бу тахкара стендаш, шлифовальни, кхытайпа станокаш.

— Агропромо тха еча йоакхонга, хьежача, уж тхона лургхиларга сатувса деза. «Керда мастерски хьайича, цига дIаоттаяра мара шоана яла станокаш яц», оал тхога, — дувц дIахо Б. Саутиева. — Цу хьалашка кхоавергвий иштта а тиша йола хIара дийнахьа хIана, дац аьнна, йохаш йола техника тоае? Бакъда, хIанз оатхалаш ена йолаш, аттагIа хургда. ХIаьта а царца, машиний даьтташца, кердача техникаца тхо Iалашделга хIанзалца санна мара дIа ца доде, арендни подрядагIа наьха болх вIаштIехьбаккхарах дувцилга а дац. Уж Iехабар, цу хьисапе болх барах цар дог эккхийтар мара хIама хургдац цох.

Тхо къамаьл деш дагIаш кабинете хьачуваьлар юкъерча дегIара цхьа зIамига саг.

— Ер ва тха механизатор Картоев Шамсуддин. КIира совгIа ха хургья ехачун меттел дIаоттае оатхал йоацаш укхан трактор латта, — йоах Б. Саутиева. ТIаккха цунгахьа дIа а хьежа: — Хьавола, Шамсуддин. тахана-м хьадаьннадар вайна. Хьона эшар а кхытайпа а оатхалаш енай совхозе агросервисера. Машинашта хьокхаш дола, моторашта эша тоъал тайп-тайпара даьтташ а деннад. Нигрол дезаш вар-кх хьо? ХIанз аз хьаязду хьона.

Иштта гIадваха, самукъадаьнна вар Саутиев, шу доладеннача денз сатувсаш хиннар гайна-ганза тIеххьара шийга хьакхачарах.

Совхоза конторера арадоалаш, ший новкъостаца Евлоев ИбрахIамаца цхьана арендагIа ялата лелае бIаь гектар хьажкIаши иззала генараши хьаийца Арсамаков Iали кхийтар тхох. Хоалуш дар из тхога хьежаш хинналга. Геттара хала а хеташ Iокодадир ший балаш цо а.

...Совхоза оттадаьча договорах, шу долалуш ши бIаь гектар лаьтта хьа а къоастадаь, ДТ-75 марках трактор еннаяр царна. Зяба соахка аьха хиннадоацандаь, укх шера бIаьсти аьхар аз, болх сихагIа чакхбаккха гIерташ, кхыметтел бийсан а къахьегаш. Кха кийчъдаь а даькха, тIеххьара из дIаде ха хьатIакхаьчача, цу гIулакха эша МТЗ марках трактор хилanзар. Арендни бригадашка а звеношка а мукъа из тайпа тракторaш яцар. Цигара нах шоаш боахкар тIатеIIа кхаш дIадувш. ТIеххьара тIера стогомет Iо а яьккха. МТЗ-80 марках, 1979 шера цу боахаме ена хина тиша трактор елар царна. Цу гIулакха а геттара раьза хилар механизатораш. Саготдеш дар хьажкIаш дIаера толашагIа дола ши кIира дIадахийтар.

— Иштта уж бахьанаш долаш 15—20 сантиметр мара лакхъеннаяц оаха дIаййина хьажкIаш, — дувц А. Арсамакова. ХIаьта ший ханнахьа дIайийнараш сага тIехкарга кхоачаш лакха я. Тхоай совхоза кулгалхошта билла бехк бац са. Низ дIакхоачар ду балха тIа эшачунца тхо Iалашде гIерташ. Масала, кхы йоацаш МТЗ-80 трактор а елар тхона доакъар Iалашдечаргара яьккха. Цхьабакъда, из де дезаргдацар, киловзал а ца леладеш, эшача техникаца тха боахама кхаш леладераш Iалашбара районе а республике а кIеззиг мукъагIа йоакхо еш яларе. Халахет Нохч-ГIалгIайченна лоалахьа йолча автономни республикай боахамашка дар бIаргадайча. Тха совхозе яр миссел а дукхагIа а техника я. цар хIара бриаде кхымет я цар хIара бригаде кхыметтел. Цудухьа ший ханнахьа кхаш дIаде а тIаккха цига мел дезар де а кхоабу. Из бахьан долаш оасарах цIена, бIарг хьесташ хоза, лостамболаш хул цар юртбоахама культураш дIайийнакхаш а. Района а республика а кулгалхой тхогахьа хьаберзаргболаш гIулакх де тхона, — аьлар цо тхога тIеххьара.

Къамаьл хилар тха района автосервиса кулгалхощца а.

— Района совхозаш техникаца, из тоаяра эшача оатхалашца Iалашбарах тхо дог лазаш дац аьлча, харцда. Цу хьакъехьара хьашташ кхоачашдара цар заявкашца, хIара дийнахьа хIана хилац аьнна, тха викал хул республика агропроме а агроснабе а. ХIаьта эшар цар хьалуш ца хилча оаха фу дергда, — яхаш бар уж.

Лоацца аьлча, совхоза керттерча инженеро яххача тайпара, иштача хьале наьха болх арендагIа вIаштIехьбаккха гIертарах, тIеххьара уж Iехабар, хьадечох цар дог эккхийтар мара кхы хIама хургдац. Лакхе дийца кхоачамбоацараш дIадаха, шеко а йоацаш, низ дIакхоачаргбац духхьал района агросервиса. Новкъостал де оарцагIбовла беза республика агропрома кулгалхой.

М. ХАМАТХАНОВ.

Товараштеи деча гIулакхаштеи—тIахьожам

Облсовпрофа пленумера

Нах раьза бац тикашка чIоагIа эшаш дола товараш ца хилара. Иштта маьхаш лакхлуш, дарегIйола ассортимент юкъера дIайоалаш латташ хилара, товараш во хилара гIулакха.

Деш дола гIулакхаши товараши дIа-са хьожадара сфере дукха дефицит я. Цунах лаьца дийцар укх деношка хиннача облсовпрофа VIII-ча пленуме. Цу пленуме объективни мах бир болхлой тIахьожам лоаттабара хьакъехьа профкомаша беча балха. ХIаьта цу лостамагIа кIезига хIама даьдац.

ДукхагIа хулаш боагIа болхлой тIахьожамхой. ХIанз 784 комиссенеи 1137 группаи юкъевоагIа 12 эзар совгIа саг.

Шоай бехктокхам кхета а беш болх бу «Оргтехника», «Промавтоматика» объединеней, «Красный молот», «Автоспецоборудование» заводий, СССР 50 шу дизара цIерагIча химически завода № 1 йолча гIишлон материалий комбината, Грозненски, Шелковски, Гудермесски, Надтеречни районашкара цхьайолча колхозий, совхозий профкомаша.

«Автоспецоборудование» яхача завода профкома тIахьожамхоша Ленински района халкъа тIахьожама комитетаца цхьана Ленински районни торгови объединене базе хьожаш хилар. Цига цар гучаьхар импортни костюмаш, пальтош, плащаш. Уж йохка а ца йохкаш, лочкъаяь ядар. Сунженски райпора № 48 йолча тика тIара гучадаьхар 2500 сома маьха лочкъадаь товараш. Къулбаседа - Кавказски машинанаькъа Грозненски отделени ОРС-а Гудермесски № 3 йолча промтоварни складера гучаьхар эцархоех лочкъаяь хинна бос бола телевизораш, хIаьта № 2 йолча складера банкаш тIа тIадехка итт эзар ногIар. Иштта ПОГНОС ОРС-а предприятешка хьежача дукха кхоачамбоацараш дар. № 50 йолча тика тIа йохка а ца йохкаш лочкъаяь латтар 8,5 эзар сома маьха конфеташ. Цу ОРС-а № 22 йолча тика тIа рейдови бригада корайир сгущенни шура, генарий даьтта, индийски чай, Из деррига а продавецаша гаьнна подсобка чу лочкъадаьдар.

Кога гIирс беча фабрика болхлоша № 20 йолча столовера гучадаьхар кхача кийчбара технологи телхаеш дола кхоачамбоацараш. ТIахьожамхоша дIадехарах цу столове производства заведующена Р. Абдулмежидовнана строги выговор яьй. «Трансмаш» завода тIахьожамхой материалагIа цар болхлой столове производство заведующенеи кассиран кхача во кийчбарах, харцахьа мах барах чIоагIа бехк баьккхаб. «Чечингстройтранс» ПАТО тIахьожамхоша ший торгови моттигех корта бохабу малараш мелара кхуврч баь буфетчица Л. Грицаева дIаяккхарах дола дош оттадаьд.

ХIанз правило а хинна дIаэттай болхлой тIахьожамхоша гучадаьха кхоачамбоацараш облсовпрофа президиума заседане дувцилга.

Укх шера март бетта докладчика белгал мадаккхара, шийгара кхоачамбоацараш гучадувлийтарах цIенхаштта бехктокхаме эзав молкомбината керттера инженер Р. Азиев.

Докладчика торговле а гIулакх дара а бокъонаш телхаярах, иштта тIахьожамхоша яь критически замечанеш во теркалъярах дола массехк масал доаладир.

Докладе госторговлена цIенхаштта замечанеш ярца дувзаденна дош лу министра А. Зубковна. Из пленума доакъошхой тешабе гIертар ше а подведомственни торгови объединене кулгалхоша а шоашта болча пайданна хIамаш леладеча наьха хьакъехьа цIенхаштта де дезараш тIаийду, яхаш. Цхьадолча даькъе, н. Зубкова белгалдаьккхар, № 18 йолча тика заведующе Р. Джабраилова чIоагIа бехктокхаме эзалга.

Министрага дIахайтар Джабраилована выговор тохарах шоаш раьза ца хилар. ХIана аьлча, Джабраиловас «Автоспецоборудование» завода тIахьожамхоех доацар а дувцаш уж бIехбара хьакъехьа шерра кампани дIайолаяьй. Из дов кIоргIлуш латташ хилар теркал а деш, облсовпрофа президиума министерствагара хьадийхар тика заведующе балха тIара дIаяккхарах дола дош къоастаделга.

Министервас цу тайпара позици лаьцай С. Арчакова хьакъехьа а. Из кулгалхо шийна болча пайданна гIулакхаш леладарах, тIахьожамхой кхерабе гIортарах цу балха тIара дIаваккха везаш вар. Цхьабакъда, из дукха ха йоацащ, кхыча, цул бехктокхамегIа йолча участке кулгалде вахийтав. ХIаьта министра из факт а хьоаянзар.

Торговлен общественни кхачан системен бокъонаш телхаераш цхьаккха тайпара бехктокхаме ца озаш йола моттигаш а нийслу. Нохч - ГIалгIай цементни завода болхлой тIахьожама комиссе хьалаьцар 450 килограмм тIоа 110 литр етача шурийца вIашагIъэбаь из бохкаш хинна столове производства заведующи П. Арцуева. Хеталора, цу тайпара болхло цIенхаштта бехктокхаме озаргва, аьнна. Цхьабакъда, из рейд яьчул тIехьагIа цу бехктокхамеча участке массехк бетта болх а баь, ший лоIамагIа дIаьльлар.

Пленуме къамаьл деш Шелковски профсоюза райкома председатела Н. Кагликa йоахар: хозмага продавеца Н. Рубаева товарий маьхаш лакхдарах массехк эцархо Iеха а ваь, 250 сом даьккхар. ХIаьта чураваьнна къу болхлой тIахьожама викалашен БХСС болхлошен хьалаьцав. Цига цар акт оттаьйй, цхьабакъда, тIехьагIа Рубаева цхьаккха тайпара бехк ца беш кIалхара яьлар. Вешта аьлча Шелковски РОВД болхлоша цо леладаьр зуламе гIулакх лаьрхIанзар. Нагахьа санна, Н. Рубаева бехке еце, хIаьта малав тIаккха маьхаш лакхдарах бехке вар? ХIана раьза хиланзар РОВД болхлой цу хьакъехьа уголовни гIулакх хьалхьоаде, из деррига мадарра тахка?

Пленумо мел яь замечанеши предложенеши теркал а еш, соцам тIаийцар.

Л. СИНЯКИНА.

ЧЕЛЯБИНСК. КПСС Советски райкоме аппаратни болхлоша юкъарчал доацдаш парторганизацешта доал делга вIаштIехьдаьккхад. ХIанз инструктор хьаIайна проблемаш моттиге къоастае, квалифицированни новкъостал де йиш йолаш ва.

Инструктор Ларин Александр Алексеевич массаза юххьанцарча парторганизацешца бувзам лелабеш ва. Къаьстта хоза а хеташ вода из ше 14 шера болх баьча пассажирски вагонни депо. Цига наха цунца тайп-тайпара къамаьлаш ду, дагабоал, хIана аьлча, цун шоай йоакхонаш, болх бовзаш хиларах. Ларина, нагахьа санна, шийна хьалхашка ира дешаш овттадича, цар хьакъехьа дискуссеш чакхйоах. Цо массаза лакхъяшй теоретически знанеш, вешта аьлча, из ханаца гIа боахаш ваха гIерт.

СУРТА ТIА: Ларин Александр Алексеевич КПСС райкома пленум дIайола ялалехьа хьалха. Цу пленуме дийцар Челябинска Советски районе «Квартира» яха программа кхоачашъяра тIехьа лоаттабу партийни тIахьожам чIоагIбарах.

Б. КЛИПИНИЦЕРА сурт. (ТАСС фотохроника).

ДИЗЗА ДАКЪА ЛОАЦ

Вай республике «Жилье-2000» яха программа кхоачашъеча дизза дакъа лацара тIагIерттa къовсам лоаттабеш ба Нохч-ГIалгIай карьероуправлене болхлой. Промышленни объекташ, коммунальни цIенош, соцкультбыта объекташ, кхыдола гIирсаш хьалдеча гIишлонхошта, иштта шоай доалахьара цIенош хьалдеча бахача наха чIоагIа эшаш йола гIум, жагIа, кхыйола нерудни материалаш мамогга дукхагIа арахецара шоай таронех бизза пайда ийбу цар. Цудухьа цхьа бутт дIабахийтабац цар укх шера шоаш тIаийца декхараш дикка тIеххоачаш ца деш. ДIабахача пхе бетта пачхахьалкхен планагIа лаьрхIачул совгIа карьероуправлене коллективо арахийцар 149 эзар сом маьха нормативно-цIена продукции 248 эзар сом мах бола товарни продукции. Цу даькъе йоагIачул 121500 кубически метр дукхагIа яьхар нерудни гIишлон материалаш.

Самофинансированеи йизззача хозрасчетен системагIа къахьегача коллектива балха тIа керттерча хьокхамех цаI лоархIаш ба пачхахьалкхенна пайда бар. Цу хьокхама пхе бетта задани 145,1 процент кхоачаш а яь, оттабаьча боарамал тIех 145 эзар сома маьха пайда баьб цо. Из бахьан долаш хьахиннай производство дегIанхувлара. материальни поощрени яра, кхыйола фондаш. Шоай потребителашта продукци лоаттаяра дола договорни декхараш а пхе бетта тIеххоачашдаьд карьероуправлене производственникаша. Къахьегама овсарле лакхъяра план 17,8 процент тIеххоачашъяьй цар. Духхьал из лакхъяра чотагIа хьаяьй цар планагIа лаьрхIачул совгIа укх шера ара мел хийца товарни продукци.

Къаьстта дика болх а беш, шоаш укх шера тIаийца доккхий декхараш даим тIеххоачащдеши хадданза яхье хьалха латташи я массехк карьера, иттaш йолча бригадай коллективаш. Царна юкъе а башха-дика производственни хьокхамаш доахаш хиларца массане а чIоагIа сийдеш я Эльдиев Iаьла керте латтача Червленски карьера, Тайсумов Амруде, Аксенов Владимира кулгалдеча бригадай коллективаш, кхыяраш.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

КПСС ЦК Пленума накъадолхаш

Барт чIоагIбара

Къамаша вIаши леладеча гIулакхех а уж леладара культурах а лаьца Iилмахой, партийни, советски болхлой, тайп-тайпарча къамий викалаш дагабувлаш хIанз шоззлагIа «герга исто[...]» хиннад КПСС Ленински райкоме.

ХьалхагIа гулбеннача хана, газет дешараштa дагадоагIе, цу даькъерча проблемаех а уж къоастаяра цIенхаштта болх бе безилгах а дийцар.

Деррига а дувзаденна дар хIанзалца тIагIоллара, моттийта леладаьча гIулакхаша тахан вай мехка дахача къамашта юкъера гучадувла цатоамаш хьахилийтаьдаь, дIахо йодача хана цуморчох лорадалара де дезараштa оарцагIдовла дезаш хиларца.

Грозненски мехкдаьтта института доцента, философски Iилмай доктора М. Ю. Келигова белгалдаьккхар, цу балха формаши методаши леха езилга ше а проблема хилар. Цудухьа из гIулакх леладара диалог, гуччахьара, кIоаргга чулоацам болаш хила еза.

— Гласность эш массадолча хIаманна, амма гласносто ши-шегIа къоастаергьяц проблема, цунца цхьана нийса наькъаш эш вайна, — аьлар М. Келигова.

МоллагIа йола проблема а ши-шегIа хьахилац. Цхьацца хьалаша хьакхолл из. Цудухьа цIаьхха нийсденна хIама дацар «гергача истола» доакъашхоша тахан вай мехка нийсденна гIулакхаш а республике цхьаццайола нийсхо йоаца моттигаш а хьахилийтача хьалех дувцар.

— ХIама хьакхоллаш дола низаш дIа-юха нийсдеча цIенхашттара гIалаташ нийсдалийтад Нохч - ГIалгIайчене, уж дIа ца даьхача даргдац вай, — аьлар Грозненски мехкадаьтта института доцента М. Беляева.

ДIахо цо белгалдаьккхар, вай республикера еррига а хIана яц, аьнна, йола промышленни предприятеш духхьал Грозне Iоьхка хилар. Цунца цхьана къайле яц, нохчехи гIалгIаехи бола нах дуккха ха хьалха денз городе кIезигагIа бахилга. Цу тIа гIолла а цхьацца ца эшаш йола уйлаш хьахул. Цул совгIа, пачхахьалкхенна доккха зе а ду цу гIулакхо.

Укх тайпара масал доаладир М. Беляева:

— Се лектор хиларах тарра, вай швейни производственни объединене лекцеш еш хул со. Цигара кхалнах сихагIа чубаха гIерташ хилара бахьан аз техкача гучадаьлар, уж юрташкара хьакхувлаш хилар. ХIаьта уж из юрташкара хьакхувларга хIара шера 500 эзар сом дадода. ХIара дийнахьа 12 эзар болхло хьавоалаву юрташкара Грозне балха. Цигга дIадоладе деза гIулакх тоаделга. Вай дувцачарех корта а болаш цхьа дош из да, аьнна хет сона.

Х. Нурадилова цIерагIча пачхахьалкхен нохчий театра литературни даькъа заведующе Х. Берсанукаевас дийцар шоай театро къамий доттагIал дегIадоаладара, халкъаш кхотадара даькъе дечох.

Репертуарни политико з цу гIулакха дикка гIо делга кхетадеш да. ХIаьта театр зрителаш вIаши бовзийтара, гаргаозра низ дIакхоачар деш да Дуккхача къамий кхолламца, искусстваца ший репертуар шеръярал совгIа, вай мехкарча республикашка а ух театр, вайцига цар театраш хьахьех цо.

«Автоспецоборудование» завода керттерча конструктора Iов. Хаутиева дийцар шоай коллективе цу хьакъехьа беча балхах. Кадраш балха тIа йоагIача бесса дIа-юха нийсъяр цу морча формех цаI лаьрхIар цо.

ВIашагIкхийттарий теркам тIаозаш а из саннадар хIара коллективе юкъедоаладича цунах пайда баргболаш а дар Грозненски кооперативни техникума интернациональни доттагIала клуба кулгалхочо Р. Льяновас дийцар.

Из техникум республике йовзаш я хатар, бала тIакхаьчачарна гIо - новкъостал деш, доттагIала фонде доккха дакъа лоацаш хиларца. Царна доšo медаль а еннай дукха ха йоацаш.

КИД-а кулгалхочо дийцар шоаш беча балхах. Дуккхача къамех бола шоай студенташ вай мехка кхыча регионашка къамашта юкъе хиннараш санна долча цатоамашта юкъегIорг ца хиларах дог тийша а яр из.

Цул совгIа, техникума викалаша лаьрхIар ювцаш йолча цу темагIа шоайцига «герга истолаш» чакхдаха. Иштта «гергача истола» доакъошхой хьийхар шоаш болча е дагалаьцача конференце дакъа лаца.

Гергача истола доакъашхоша шоашта хетар дувцар цу темагIа, къаьнара формаши методаши цIенъяь дIа а ца йоахаш, кердаяраш лахара тIехьа вар хIаравар. Цу дискуссешка, къамаьлашка цхьацца пайданедар а корадир. Амма, бIарчча хьаийцача, къамаш, вIаши мадарра гаргадигара кийча рецепт яцар цхьанне а луш. ХIана аьлча, чоалхане дош дар дувцаш хиннар. Цудухьа йоакхонах дизза дар КПСС Ленински райкома секретара З. С. Омаровас дийцар:

— Вай хIанз ювцаш йола проблемаш, вай республике меттел, дерригача дунен тIа а йолаш я. Цо аттача даккхац гIулакх. КИДаш, лекцеш, беседаш йоацаш хиннадац вай мехка къамашта юкъе мел хинна цатоамаш е наха вIаши доттагIал ца леладеш а хиннадац. Бакъда, гIулакх къамашта юкъерча яхьашка даьлча талх.

Укхаза дийцар театро беча балхах. Бакъда, хIирий театр вайцига денача хана зале 50 процент гаргга мара зрителаш бацар. Хьаэцарда вай укх тайпара масал: Армене хатар хилча чIоагIа оарцагIа баьлар берригаш а. Ножай-Юрта, МагIалбике хатар хиннача хана халла оарцагIбаха безаш хилар. Цу дерригне а хьахьокх вай тахан халача хьалашка хилар. Сона хетачох, эггара хьалха де дезар да наьха культура боарам лакхбелга, цу тIара дIадоладе аттагIа хургда дIахо мел додар.

-Iилмахоша А. Богдасарова, А. Бугаева, Дж. Гакаева. профтехобразоване, промышленни предприятей викалаша белгалдаьккхар, къамашта юкъе цатоамаш хьахулийташ дола хьалаш цIендаь дIадахеи тайп-тайпара ситуацеш хьахилале царна прогнозировани яра центраш хьакхоллеи езилга, иштта берий учреждениешка, школашка, вузашка кхетама болх тоабе безилга.

«Гергача истоло» дикка пайда белар къамаша вIаши леладу гIулакхаш тоадара даькъе. Из болх бара тоъал формаши методаши а гучаяьлар цига.

Из берригa болх лерраIа чакхбоаккхаш. «герга истол» вIаштIехьдоаккхаш вар цун организатор, ЧИГУ профессор, философе кафедра заведующи А. Яндаров.

БIарчча хьаийцича, из санна дола «герга истолаш» чакхдоахилга пайдане а эшаш а гIулакх да, амма цхьаццадола кхоачамбоацараш а да цун балха тIа, цу даькъе организационни дараш а долаш. Масала, цига дакъа лаца хьийхача бакъахьа хургбар деша даха ха йоацача берий учреждений викалаш.

ХIанз керда дIадоладаь гIулакх хиларах тарра, из тIайоагIача хана ший болх тоабеш, лакхагIча лагIа тIа боаккхаш дIагIоргхиларах догдоахилга я.

Х. АУШЕВА.

КХОЛЛАМХОЙ КХЕТАЧЕ

Нохч-ГIалгIайчен йоазонхой Х съездера

Литература — къаман вахар, юхь-сибат, культура гойташ дола кизга, кердадар хьаллоацаш, цунна хьалхалатташ, нийсачоа тIахьехаш дола къулба да.

Литература иштта мах хоадабеча, хала дац литератороашта хьалхашка латта декхар мел доккха да кхетаде.

Газета тIа хьалхагIа хьоадаь махиллара, дукха ха йоаццаш хилар Нохч-ГIалгIайчен йоазонхой Х съезд.

Ховш ма дий цул хьалха хиннача нийслагIча съездах таханарча деннеи юкъера ха лоархIамерча общественно - политически событех хьалйизза хилар. Парте хьаьча революционни перестройка стратеге вай вахара политически, экономически социальни а духовни а сфераш чIоагIа хьалхьоаяьй.

Вай дахар керда, ерригга общество нравственни цIенлуш йоагIа ха я. Перестройкен демократии вIаши къоастаде йиш йолаш ши хIама дац. ХIаьта, вайна махарра, керда уйлаш, идеяш, инициатива демократе мара мукъа йоаккхаргьяц. хьалхьоаергьяц. Демократе мара чIоагIъе йиш яц общественни атмосфера цIенъеш, вай дог-уйла мукъайоаккхаш, миллионаш бола нах хьинареча. хьаькъалеча балха юкъеозаш йола гласность. ХIаьта цу гласносто мара хийцца никъ бала йиш яц мадарра долча, бакъдолча литературана.

Тахан хано дIадех хIара саг хьинаре граждански позици йолаш хулга, тIаккха йоазонхочун хIаьта а бокъо яц юстара латта. Йоазонхо декхарийла ва вахаре керттердар го, эггара чоалханегIдар тахка, хано дIадехар кхетаде а хьалха латта а.

Сона хетачох, перестройка шерашка вай йоазонхоша хьагуш даьр мара кхы доккхагIа дола дика хIамаш литературе дулургдоацаш бац уж. Из дац йоазонхоша хIама даьдац, яхилга, кепатеха араяланза произведенеш а хила тарлу цар цу юкъа язъяь ядаш.

Саго даь дика цхьанне а дIадоаккхаргдац. Керттердар да данза дисар, хьалхашка латта декхараш дизза кхетадар.

Съезде яьча доклада тIа дикагIча оагIорахьа цIи ца йоаккхаш висанзар ховш а а ховш а цхьа-ши произведени Iоязъяь цхьаккха саг.

Иштта белгалдаьккхар, дIаяхача хан-юкъа дерригача а ноахалех болча йоазонхоша хьинаре къахьийта хилар. Шоай берригга низ кхоллама цар тIабахийта ца хилар цхьаннена а къайле яц.

Арайийна произведенеш? Ала тарлу. Бакъда, цу юкъа произведенеш арайийнай. Амма уж я дукхагIдолча даькъе хьалха язъяь хиннараш. Йоазонхоша шоаш а майоахний вай мохк сеца лаьттача шерашка кулгаш вIашка даьхка даьгIадац тхо, хIанз араювлаш йола произведенеш цу хана язъяь я.

ТIаккха перестройка йолаеннача хана денз даьр? Дий шу кIезига ха мичий. Йоазонхочун кхоллама ха къестае ягIац. Амма, йоазонхо ха зувш, кхетаеш хила веза. Массехк мукъагIа дагарьяргйоаца, екаргйола произведени йоазонхой бIарччача эскаро укх революционни хувцамаш вай вахаре хулача хана хьаккхелла ца хилар ледара гIулакх да.

Докладчико белгалдаьккхар «Съездашта юкъерча хан-юкъа арайийнача хаьддача произведеней анализ содокладшка я», аьнна. ХIаьта содокладчикаша хьоахаянзар уж произведенеш.

Съезде доклада тIара ер мутIараш а доаладе безам ба са: «Халахете а, хIанз а кепатеха кIезига арадувлац чулоацам кIоарга боаца, художественни даькъе эсала книжкаш. Цхьайолча произведенешка вахара кIоаргача тIоанашка кхача гIерташ мара бац автораш. Вай ханарча прозе философски психологически кIоаргал яц.

Ала хIама дац. Дика белгалдаьккхад докладчика бIарчча хьанийцача. вай прозе долаш дола кхоачамбоацараш. Бакъда, адрес долаш яцар из критика. Аз лакхе мааллара, укх тIеххьарча шерашка ара мел яьннача произведеней авторий толам баьккхарг лоархIаш, цIераш яьхача, малагIаш хила еза таханарча дIадехарашта жоп луш йоацараш, ледара яраш? Цар а уж язъяьрий а цIи йоаккхаш яцар съезде.

Тахан къахьа дале а, бакъдар гуччахьа дIаала дезача, цунца мара цхьанна а уна дарба дулургдоацача хана сенна эш долаш дар къайла къахьа? Цхьаннена а хала ца хетийтеи? Цу гIулакхо вай кIалхардоахаргдац.

Ховш да тахан вай дахаш яр чоалхане, вIашдухьаленаш йолаш, амма геттара дика — вай вахара ерригача сферашка овлангара хувцамаш хула, вай общество нравственно цIенлуш йоагIа ха йолга. ТIаккха из маярра хьахьокхий вай поэзе? Шеко йоаццаш, хьокхац. Поэтически произведенеш язъераш вай литературе дукхагIа хиннабале а, кIоргга чулоацам болаш, ешарий уйлашка, дегашка южа поэзи кIезига я. Цу хьакъехьа доклада тIа хьоахадаь дале а, корта а болаш, хьаьдда дош аланзар цунах.

Драматурги, театр вай вахара кизга хилар шеко яц. Съезде кIоаргга доашхаш дувцанзар республика театраштеи йоазонхоштеи юкъера бувзам ледара хиларах. Цу деша еш йола йоакхо а гуш яцар.

ХIаьта цхьаннена а къайле мичий, тахан зрителосина цIенала, экологена, нравственноста проблемашта хетаьча, кердача, общественни лоархIам болча спектаклашка сатувсилга. Иштта зрители сатувс вай халкъий истори мадарра хьахьокхаш ярашка а. Цунца ба халкъа хинна Iоткъам, лайна бала, иразе хинна ха — бIарчча хьанийцача, дерригга дика а во а.

Критика йоазонхочун кхолламах мел доаллача лазара дарба ду молха я. Цунах лаьца а дийцар съезде. Нохч - ГIалгIай вай ханарча йоазонхой дукхагIйолча произведенешта йоаггIача бесса цхьанне а анализ яь а критико мах хоадабаь а ца хилар, хIаьта наггахьа кепайсазон тIа хулача статьяшкеи рецензешкеи произведене чулоацам духхьал юхахьабувцаш мара ца хилар белгалдаьккхар докладчико.

ТIаккха хIанад из хьал иштта? Малав цу деша бехкевар хьоахадинзар. ДикагIча оагIорахьа цо баьккха гIа бувцача хана критикий а литературоведий а цIераш а йоахаш, хоастабир уж. Амма, кхоачамбоацарех лаьца цхьаннех а хьокхалургдолаш дош аланзар. ТIаккха укх тIеххьарча хана критика вай литературе мел тIехьайнсай дувца дезаш а мичад.

Дукха дийцар съезде нохчийн гIалгIайн мехках бахарах, цунца дувзаденна, литература гIулакх тIехьашка даларах, тIема шерех, сталински репрессех. Цхьаккха а миIинг къайла ца юташ, хьагучадаккха а царех бакъдар мадарра довзийта а дезаш ханаш я уж. Вай вахара исторе чухь йиццъяла йиш йоацаш, адам цийна долча хана лер йовргйоацаш ханаш а я. ХIара советски саг, къаьстта йоазонхо декхарийла ва цу хьакъехьа шний граждански позици гойта.

Амма из дац, духхьал цунах яздаь, из дийца Iе деза, яхилга. Таханара вахар, перестройка гIулакхаш да теркама юкъмоттиге хила дезараш. Дикачун, бакъахьарчун зIирггаш, харцахьарчун, зенечун овлаш да хьагучадаха а гойта а дезараш.

Съезде теркам тIабахийтар вайнаьха метта, таханарча цун хьала. ЦIаьхха нийсденна хIама дацар произведене оригинал мишта хургья хьогI? яхача хаттарал чIоагIагIа из таржам дича мишта хургья - хьогI, яха хаттар дагадоал йоазонхошта, аьнна съезде белгалдаккхар.

Долчара дийцача, моллагIча а йоазонхочун кхоллама кхел дуккхача даькъе тийша я мотт шаьра, цIена, читатела дег чу бужаш, хиларах.

Шоай е йоагIаш йола йоакхо ца ярах критика йир къонача литератороша а шоай баккхагIболча новкъосташта.

Белгалдаккха деза, литераторашкара доккха беркат вай обществона далар ловш, уж массаза а хьалхалаттар, цар кхы а дикагIа аьттув балар ловш вай критика йой а. кIезига дац цар вай вахаре дIаяхача юкъа лаьца дакъа. Нийса хургдацар карагIдийна дикадараш ца хьоахадича.

Пхе шера кепатеха арадаьннад 140 совгIа книжка. Уж да романаш, повесташ, дувцараш, поэтически сборникаш. Керда пьесаш а араьннай цу юкъа. Литературе дикка моттиг дIалаьцай берашта лаьрхIача произведенеша.

Шоай произведенешца дуккхача читателий дог хьаьстад йоазонхоша А. Айдамирова, А. Бокова, З. Абдулаева, С. Чахкиева, М. Ахмадова, М. С. Плиева, З. Яндарбиева, иштта кхы дуккхабараша.

Поэзе а дикка мул баьккхаб Р. Ахматовас, А. Сулейманова, М. Сулаева, И. Торшхоева, кхычар.

А. ГИРЕЕВА.

Социальни дешай—терко

ЮРТАХОЙ ДАГАБАЬЛАР

Нохч-ГIалгIай республика меттаоттаьчул тIехьагIа шоай дай баьхача моттигашка юхааха болабелар Урус-Мартановски района Комсомольская яхача юртара нах. Массарел чIоагIагIа уж цецбаьхар юрта цIи яр. Иштта яцар из укхазара дезал цIенах баьхача шера, Цхьаболчар СаIада - КIотар оалар цох, вокхар — ГIой-чу. ХIанз а йицъеннаяц наха моцагIа денз хьайоагIа уж цIераш.

Из дош а дуккха кхыдараш а дийцар юртахоша укх деношка района партийни, советски, боахама кулгалхошца, общественни организацей викалашца шоаш вIашагIкхийттача хана. Наха тийннача дуккхача хаттарашта жоп дала дийзар КПСС райкома хьалхарча секретара В. Т. Сагаева, райисполкома председатела И. Т. Сотникова, ЦРБ керттерча лора У. Магомадова, РайПО председатела Габаев Руслана, кхычар.

Теркам тIабахийта ладийгIар гулбеннараша Комсомольское яха юрт чуйоагIача Мичурина цIерагIча совхоза директорга Зелимханов Вахийга. Цох тамаш елга а дацар, хIана аьлча, тахан наха эггара чIоагIагIа дагадоахкараш социальни дешаш да. ТIаккха низ болаш бий боахам уж къоастаде?

Зелимханова а кхыча новкъосташа а дийцачунга ладийгIача теша йиш яр из дош укхаза тесса дита ца хиларах. Укх тIеххьарча шерашка хьал а яьй, болх бе йола а ялийтай шурийтоварни ферма, тракторнокхаш леладеча бригада керда стан, сом бокъабу пункт, шин тика, фельдшерски пункт, амбулатори, библиотека, нах чубаха дий цIа, школа, хи тIа тIий тиллад, юрта хьатIабоагIа никъ тоабаьб. Цу тайпара масалаш кхы а дукха да.

Мичахьара денад совхоза из дерригга дара эша рузкъа? Цу хаттара жоп делар боахама кулгалхочо. Мичурина цIерагIа совхоз хьалхагIа а яцар тIехьаюсарех. Масала, бархIлагIча пятилетке шин пятилетка декхараш кхоачашде аьттув баьлар цун коллектива. ДIахо кхы а тоаделар гIулакхаш. Юртбоахама продукци 5—6-зза дукхагIа йоаккх укхаза дIаяхача пятилеткаша йоаккхаш хинначул! Из мара дециий — духхьал цIена пайда соахка баьккхаб цхьа миллион ши бIаь эзар сом. Иштта хул хIара шера.

Боккха хьувкъам чуэца Iомабеннаб моттигера кхаши сомий бешамаши лелаераш. Ялат хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 42 центнер доал, сом — 130 центнер. Района кхыдолча боахамашка уж хьокхамаш шозза лохагIа да. ДIадахача шера итогех совхоза - миллионера еннай КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байракх.

Долче, юрта социальни дешаш къестаде йиш йолаш ба-кх мичуринцаш. Бакъда, нах гулбеннача дукхагIа йийкар критика яр. Мишта кхетаде дезаш хIама да нийсса ахаш хIана бац аьнна укхазара нах коашка а лоалахарча улицашка а хий доацаш ба яхилга. Из хьатIаккхухь дуккха техника оарцагI а яьккха. ХIара дийнахьа халахетараш лелх наха юкъе хий бахьан долаш. Яц юрта берий беш а. ХIаьта сом лелабеш йолча совхоза кхалнаьха кулгаш мел лоархIаме да ховш ма дий. Цхьаккха тайпара телефонни бувзам бац юртаца, пишкашка доагадер дахчен кIорен ба.

Цу кхоачамбоацарех дийцар хьехархочо I. Бисултанова, шофера Гацаев Абдурашида, къахьегама ветерана сварщика Юсупов Банус, кхычар. Дуккхачар хьоахадир хьайбаши коа тIара оалхазараши леладара дош. ХIанзарчоа совхозо цу хьакъехьа деш дар кхоачам болаш дац. Соахка юрта бахача нахага боахамо декхар 200 тонн ялат, 141 тонн йол, 78 тонн ча, 96 тонн силос, 53 тонн комбикорм мара яц. ДIахо йодача хана шерде деза юртахошта деш дола новкъостал.

Ала йиш яц юртара нах кхоаненца уйла йолаш бац, аьнна. Сатувс цар совхоза унахцIенон комплекси торгови центри хьалъярга, цIенош хьалде ловш бараш лаьттанцеи гIишлон материалашцеи Iалашбарга. Къамаьл дац, дукха рузкъа дIагIоргда цу гIулакхашка. Цхьабакъда, цкъа хьадича дуккхача шерашка долаш махургдий из. Социальни сфере дIадахар цIаккха а дайнадац пайда боацаш. Из чулоацам болаш дар юртахоша района кулгалхошка а совхоза викалашка а аьннар.

Дийцдинзар гулбеннараша шоай юрта цIи хувцара дош а. Из къоастадара вIашагIъеллар лаьрхIа комисси.

М. МУРАТОВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

70 совгIа шера ЮАР-ас Намиби лоал лоаттаьчул тIехьагIа Африкера тIехьарча колонена деколонизаци яра процесс дIайолалуш латт. Iалама ресурсашца бIаьхий болча мехка тайп-тайпара тукхамаш дах. Царна доал деш ба юаровски режима Намибе административни центре Виндхуке генерал-губернатор керте а волаш Iоховшабаь кIайбараш, уж хьабаьннача моттигага диллача къулбехьенафриканцех ба.

Тахан Намиби никх хьайча санна я. Наьха политикацара безам сомабаьннаб. Цар каст-каста демонстрацеш ю, из е вож парти, коалици шоаш хьаллоацилга дIахайташ. Цхьайолча хана Виндхуке эзар километр гаьнара тукхамий викалаш боагIа СВАПО-ца шоаш айхха гIулакхаш леладеш болга дIахайтара духьа. Из дуккхача шерашка колонизатороашта духьала герзацара къовсам лоаттабаь йола даим укхаза дахача къаман цаI йола политически организаци. Мехка цIаухаш ба хьалха доазол арахьа дIабаха хинна гражданаш.

СУРТА ТIА: СВАПО хьаллацара Виндхуке чакхйоаккхаш йола демонстраци.

Прессфото—ТАСС сурт.

Химически тIом беш ба

Оаха дешархошка йовзийт Б. Чернякова статьяй лоацъяь варнант, цун йизза текст укх шерарча «США: экономика, политика, идеология» яхача журнала ялхлагIча номера тIа я.

Адамле кхы а чIоагIагIа ше даьча тIех чIоагIача тохкамех хьахинначунна кара йодаш латт. Иштта дар автомобилизаци, юкъара механизаци, атомни энерги, юххера а химизаци еча хана. Цхьабакъда, адамлен карагIдаьннараш, шуша чура джин доалаш санна ара а даьнна кортамукъадаьлча, цо Iалама кхерам тIабоссабаь ца Iеш. Лаьттан тIарча вахара кхерам тIабоссабу.

«Iалам лорадар керттера гIулакх а хинна дIаотта деза». Цу тайпара кхайкарал дир Iалам лорадара пачхьалкхен Агентства (ЭПА) статуса боарам геттара лакхбарах йола предложени еннача ялх сенатора-республиканца.

Паччахьалкхен деятелаша иштта цIенхаштта йола лаявлени яр сенца дувзаденна да-хьогI? МалагIа бух болаш да, тIаьк аьнна йизача американски «продмагера» кхача унахцIена бац яхащ кепайоазон тIа, телевидене гIолла деш дола уж къамаьлаш? Юххера, фуд дикагIа — маьха безагIа бола зене боаца кхача е зене химически хIамаш йола дарегIбола кхача баар да? Бувзам бий те хIанз дукхагIа хулача онкологически лазарашта, иммунологически генетически хувцамашта, бераш айпе хилараи геттара чIоагIа тайп-тайпара химически хIамаех пайда нийбаран юкъе? Хаттараш кхоача ца луш дукха да.

Уж наьха сообществана дага даьхка ца Iеш хIара сага дага доахк. Цхьабакъда уж хаттараш дашхар, керттерча даькъе цар дог-цIенал наха нийса, бакъола информаци дIаехара иралца вIашкадоагIаш дац.

Юрта боахама химизаци яр, хIаьта тIаккха бIаргчача агропромышленни комплекса, вешта аьлча, минеральни удобренеш, кхыйола промышленноста кийчъяь химически средстваш юкъекхувлар Iилма-технически революце лоархIаме фактор а хинна дIаэттар. Цунах цецвала эшац. Минеральни удобренеша продукци 35—50 процент дукхагIа чуэца таро еннай, кхыметтел хIама хьа ца хилара кхерам болча лаьттай зонашка а тIехьа. Садоаллача зенерча хIамашца къовсам лоаттабара йолча средстваша — пестицидаша кхашка, складашка продукци йовра боарам лохбир.

Лаьтта хьаьндешн тоадеши, баьцадаараш сихагIа хьалкхедара гIо деш, кхачан товарни куц-сибат луш йола химикаташ — уж вай вахара юкъе а ена индустриальни технологех къаста йиш йоаца дакъа а хинна дIаэттар. Минеральни удобренеш маьха дарегIа, транспортировка еш, лелаеш, дIатохаш технологичнегIа я, цар баьцадаараштa эшача хана новкъостал ду. Пестицидаша баьцадаарий культураштa дегIаяра новкъарле еш йола хIамаш хIалакью, ялатацара са доалхаш йола зене хIамаш йоаю, дIайийна культураш сихагIа кхачийтара, сиха а цIена а хьувкъам чуэцара гIо ду.

Дунен халкъашта юкъерча организацей расчетегIа дунен тIара ялата культураш дIаювш дола лаьтташ (цхьан сага лаьрхIача) 1950—1980 ш. ш. кхоалагIа дакъа кIезигдаьд, цхьабакъда, селекце, агротехнике дикагIйола приемаш юкъекхувларца цхьана химически средстваех пайда нийбаро уж хIама дIа ца ювш кIезигдар юхаметтаоттадаь ца Iеш, иштта планал кхозза дукхагIа ялат чуэца таро еннай, цунца дуккхача мехкашкара моцал эшаьй.

ДегIаухача мехкаша хьувкъам лакхбара лоацагIбола никъ лехар, цунца цар кхетадир минеральни удобренешеи пестицидашеи дикка продукци алсамъяккха таро лулга, цудухьа уйла а ца еш мадарра «химически гIулакх» хьаллаьцар. Наьха дукхалга а юртбоахама продукце масштабашка а диллача боккхагIболча мехкех цхьанне — Китая 10 шера (1975—1984) ялат хьалкхеделга 244 млн. тоннагара 362 тоннага кхаччалца лакхдаьд.

Дукха ха йоаццаш юртбоахама производства интенсификаци яра наькъ тIа даьннача мехкашта хIанз химически средстваш юкъекхуьлара гIулакха кхы альтернатива лархIац.

Цхьабакъда, химизаци шеръяро экологически хьал чоалхане дерзадаьд. «Химически кхерама» цIенхаштта йола белгалонаш гучаьннай укх ткъаь итт шера дукхагIйолча юртбоахама регионашкара шеррача майдашка, минеральни удобренеш, пестицидаш дукха юкъекхийлача США. Химизаце воча оагIорахьара Iаткъаш хилар мадарра хьахьокхара новкъостал дир Iалама хьала, кхачан дикала, американций унахцIенон пачхьалкхен тIахьожам лоаттабеш йолча системо.

Юрта боахама министерствос лерхIачох, потенциально бIехьача хих пайда нийбу 50 млн. гаргга американцаша.

34 штате гучадаьннад молача хица нитраташ хилар, цу хица пайда нийбу 97 процент юрта бахачен США-ра 50 процент хулачен наха. Цу тохкамий масштабаш шеръярца дувзаденна эксперташ лерхIачох цу списке тIа нийслургья практически ерригга штаташ а. ЙоагIачул дукхагIа нитраташ йоахкаш дола хий массаза мелаш хилча нервни система, хьоа хIалакбеш дола, хьалхарча даькъе берашта Iаткъаш дола метгемоглобинеми яха лазар кхет.

Кхашта лакхера обработка еш хилча цо фо бIехлу. ЭПА-с гучадаьккхар США къулбехьера къулбаседе (Мичиган яхача Iамчу) 3.4 тоннагара 6,7 тоннага кхаччалца токсафен — боамбена обработка яра лаьрхIа пестицидаш дIайихьалга. Цу препарата канцерогенность йовзача Iилманхоша лерхIачох, цо чIоагIа зе дергда цу зонерча флорана, фаунана, бахача наха.

ТIехьа тIадоагIача ноахалашта пестицидаш хьаIара кхерам латт, уж зене хIамаш итташ шерашка шоай чIоагIал йоа ца еш, лаьтта, баьцовгIашка, кхачага, сага дегIаца хьаIовш хиларах. 80-гIа шераш чакхдоалаш ДДТ яха цIи хеза канцероген гучаьяьлар, массанахьа цунагIа пайда нийбе бокъо ца луча хана баьча къонача ноаной шураца.

Американцаш чIоагIа сагота ба химизированни кхашка хьалкхебеча кхачан хьала. Цун дикала тIахьожам лоаттабеше а, юкъедоаладьча законагIа, ерригга продукташ йоаха дIаяхийтача лехьа мел химикаташ йоахк хьожаше а, уж кхераме хиларагIа йола информаци дегIаух.

Кхы дIахо ювцаргъяц вай из хьал мадарра хьахьокхаш йола факташ. Уж укх дунен тIа къаьстта США, дукха хьаIайнай, хIанз химизаце антологи хьае тоам болаш.

Вай гучадаьккхача химизацех хьахинначо, цун дегIаухачеи кумулятивнии эффекто, цо юхедитачох тIехьа тIайоагIача хана фу хургда ца харо, лаьтта йоккхий химически прививкаш ца йой нах моцала лергба яха лозунг, кIаьдда аьлча, цхьаккха а доацилга хьагойт. Химикаташта тIахьожам ца лоаттабар нийса лоархIаш, кхераме товар шерра дохка, дуккхача мехкашкара химически мощносташ дегIанкхувла таро луш бола из тIахьехам хIанз а тIехьа модни болаш бус.

Дунен сообществос хIанз а кхетабац иккхача химически бомба берригга кхерам.

«Химически облучене» хьалхара белгалонаш гучаьннай эггара хьалха химизаце наькъ тIа даьннача мехкашка, Европен Къулбаседа Америкен санна йолча традиционни регионашкара химе средстваш кхычахьа, цу даькъе дегIаухача мехкашка, дIайоаржаярах хий, фо, лаьтта, кхачан дааараш бIехдара кхерам кхы а чIоагIагIа лакхлуш боагIа.

Из бакъдеш да ДДТ пайда ца нийбаьча мехкашта а тIехьа цар зе дар, масала Дунен океана хишка, чкъаьрий дулхаца, Анатарктидерча пингвинашца тайп-тайпара пестицидаш я.

Вай мохк юрта боахама химизаци яра бIаьшерене шортта ца а йодаш, цIаьхха сиха юкъеяхар централизованно планировани еча экономикера таронех, йолча валютни средствaех, кхыча мехкий химизаци яра дикагIйолча опытах пайда а нийбеш, кхачан тIкай прилавкаш хьалийза гIерташ. Из деш вай воай эггара йIаьхегIа йолча агрохимически Iилман тIехьаленех пайда нийбора. СССР-о ткъаь пхиъ шера кхыча мехкашта дуккхача итташ шерашка мара дуденнадоацар дир. 70-гIа шерашка вай минеральни удобренеш арахецаш мел хиннача мехкел хьалха даьлар, хIаьта 80-гIа шерашка — пестицидех пайда нийбеча. Химизаци яр кхачан дефицит дIаяккхара, дика хьувкъам хьалкхебара услови, юрта боахам «хатарех» кIалхарбаккхара санна хIама лоархIар. Кхыдола дика беркате гIулакхаш санна, йоагIаш йола организационно - технологически кийчо ца еш, агрохимически гIулакх дара йола лерттIа система вIашагI ца йоллаш, дIадоладир из.

Дика дукха минеральни удобренеш царех эффективнегIа пайда нийбеча зонашка дIатIа ца озаш лоаттайора. цар приоритетность [illegible] ца еш, уж лерттIа Iалашъяь йоацача техникаца дуккхача культураштa дIатохар, складской помещенеш, транспортировка е средстваш йоацаш арахьа лелайора, уж рационально пайда нийбарга кийчъяра йола предприятеш яцар.

Культурни баьцовгIашта зе деча садоалача хIамашца къовсам лоаттабеча химикатех пайда нийбарах тIехьагIа хулачох. Iалама. сага цо тIатувсача кхерамах мадарра ца дувцарах химически индустре мощносташ алсамъяхарга. валютни оагIонга диллача зе дарга кхоачадир вай. Духхьал доазол дехьара информаце средствай материалашка хьежача гуш да мохк химизаци яра тIехьбаларах мел дукха проблемаш хьаIайнай. Кхыдолча дегIадаьхкача мехкаша химически средстваех пайда эцалга юхаувзача хана, вай мехко уж кхы а алсамъяха лерхI.

ХьатIаэттай хьаькъалча ва веза ха. Чакхйоалаш латт адамле материально йIаьхий яь. цхьабакъда кIезиг-дукха нравственно къе яь йола ХХ-гIа бIаьшере. Саг. Iалам химе средстваштa хIалакде гIортар нийса дац.

Авансцена тIа хьалтIа яьккха еза химизаци философски кхетаяр. Iаламе зе деча химе средстваштa боаггIа тIахьожам лоаттабелга вIаштIехьдаккхара дола де дезараш, экономика аграрни секторе керда альтернативни лостамаш оттадар, йоагIа информаци ялар, химизаце деча зенах адамле тоаяра шерра программа шийна чулоацаш йола экологически уйла. Нагахьа санна, химически средстваех пайда ца эцаш Iе йиш еце, химикатех пайда нийбара лаьрхIа дола керттера лостамаш белгалдаха деза, хьалхарча даькъе кхачан продукташ хьаеча.

(«США—ЭПИ»—АПН).

Афганистан: кхоанен уйла еш

Афганистана къулбаседерча Балх провинце административни центре Мазари-Шарифе аэропорт йолча оагIорахьа хьачувоагIаш теркам тIаоз ший доккхий къегаш кораш долча горномехкдаьтта техникума корпуса. Из 1971 шера Советски Союза новкъосталца хьа а яь Афганистана совгIата еннай.

— Укх дуккхача шерашка — йоах техникума директора Абдул Гани Адела, — тха дешара заведене кийчбу мехкдаьттеи газовии моттигашта разработка ераш, механикаш, геологаш, хIаьта иштта Мазари - Шариферча азотни удобреней завода лаьрхIа специалисташ. ХIанз тхо долча дешаш ва Афганистана къулбаседен провинцешкара 900 дешархо.

Хьалха деша оттача хана конкурс хилацар. Тхона тхоай опытагIа ховра хIара шера техникуме 200 гаргга саг деша воагIалга. Укх шера хьалхарчул дукхагIа, 240 сагага кхоачаш дIаэццаше заявленеш дуккха дукхагIа хьачуеннаяр. Цудухьа тха абитуриенташца собеседованеш чакхъяха йийзар. Знанеш караерзае гIертаро, деша безам хиларо хьахьокх афгански кагирхой тIем тIа дакъа ца а лоацаш, дикадар хьакхолла безам болаш хилар. Тха техникум лораеш самооборона отряд я. Тха училище чакхъяьккхачарех дуккхабараш шоай лоIаме эскаре бахар, хIаьта пакистански эскаро хьал а лоацаш, оппозицен герзаца Iалашъяь йола бандаш Джелалабада дов де йолаеннача хана, из лораераштa гIона бахар тха лакхехьарча курсашка деша багIараш.

Хьалхарча этажа холле актови зала юхе техникума аудиторешкеи лабораторешкеи занятеш йолча хана даьха сурташ доахк. Царех цхьадараш тIа тайп-тайпарча шерашка укхаза болх беш хинна советски хьехархой ба. ХIанз дешара процесс советски хьехархой юкъе а боацаш дIайода. Цар моттигашка дIийцав советски вузаш чакхъяьха пхи афганец; хIаьта техникуме болх беш ва Советски Союзе лакхехьара дешар дийша вола 14 хьехархо.

Техникум духхьашха денз советски дешара оборудованеца, лабораторни приборашца Iалашъяьй, царех цхьа дакъа соахка нердагIчарца хийцад. Студенташта лаьрхIа хьаяь общежитеш иштта преподавателашта лаьрхIа цIенош хIанз а тIехьа городе эггара дикагIчарех лоархI. Цудухьа соахка Мазари-Шарифе Балхски университет хьаяра дош отталаьча хана, цун база яра техникум хержар.

Укхаза Мазари-Шарифе болх беш я цхьаькха советски специалистий новкъосталца хьаяь дешара заведени — юртбоахама профессионально-технически училище. Юртбоахама механизатораш кийчбе безаш хилар 1980 шера Мазари-Шарифе советски новкъосталца Афганистане эггара хьалхара машинно-тракторни станци болх бе йолаелча. цул тIехьагIа МТС-ш Iоехкар Джауздан, Баглан яхача провинцешка. ХIанз кагирхой механизатораш а хинна советски трактораш тIеи комбайнаш тIеи госфермай, кооперативай, къаьсттача ахархой залвкаех кхашкара балхаш деш, хьувкъам чуэцаш ба. МТС-е кхыйола техника а я, цар новкъосталца оросительни каналаш доах, арыкаш цIенъю.

Советски Союза ший къулбехьара лоалахо экономически дегIакхувлара деш долча новкъостала массехк масало хьахьокх цо реальни пайда хулга.

Владимир ГЕНЕРАЛОВ.
АПН соб. корр.
Мазари-Шариф.

Ховшаргбий-теш китайцаш автомобилаш тIа

Дувцарах, Китае эггара хьалха ший доалахьарча автотранспорта тIахаIнай Пекина юхерча птицеферма гIулакхера, фийла Ценнана. 1983 шера цо легкови автомобили грузовики ийцар. Цу ханарча Китае из сенсаци яр. ХIаьта тахан кепайоазон тIа дувц наха лаьрха, маьха дукха еза йоаца автомобилаш массови арахецара таронехи перспективехи.

Тахан мехка наькъашна гIолла лел юкъера лаьрхIача кхо бIаь эзар гаргга наьха шоай доалахьара автомобилаш. Масала, Пекине «автомобиль эцарах йола уйлашин эзар сага кхочаш хиннай. ХIаьта кхоан? Мишта латт Китае наьха доалахьара автомобилаш арахецара гIулакх?

«Проблемаш геттара дукха я» йоах «Цзиньцзи цанькао» яхача газето. Газето белгалдоаккх, Китай къе хилар, цун бензин ца таар, цудухьа из гIулакх практически кхоачашде хала хургда. Ховш да, легкови автомобило иштта а йолаш йола проблемаш, цхьадолча даькъе, экологически яр кхы а чоалхане ерзаелга. «Цзиньцзи цанькао» дагадохийт автомашинаш геттара дукха хиларо дуккхача дегIаяьхкача пачхьалкхений «корта лазабоахилга».

Хала дац легкови автомашинаш массови арахецилга вIаштIехьдаккхар, бакъда, хала да хIанзара транспортни сеть хьае, йоах газето. Дувцар да геттара йоккхийча материальни затратех. Уж автомобильни предприятеш хьаяра эшача расходеи дукхагIа я.

ХIаьта а Китае кIезига бац наьха доалахьара автотранспорт дегIакхувлар хьаллоацараш а. Нийса йоах оптимисташа, вай наькъаш во да, цхьабакъда, автомобилестроени дегIакхувларо из проблема дIайоаккхаргъяр. Масала, Таньцзинера автотрасса булаш дукха ахча дIадахад. Цхьабакъда, цу шоссе тIа гIолла машинаш сиха леларо шера 150 миллион юан ахча кходе е таро лу. Массехк шера цу наькъо шийга дIадахар меттаоттадергда. Автомобилаш хьаяра гIулакх хьаллоацараш тешаш ба цо нах бахача пункташкарча, хьалхарча даькъе дукха йоккха йоацача городашкарча улицашкара велосипедаш дIайоахаргхиларах. ХIаьта Шанхай, Гуанчжоу санна йола йоккхий городаш автомобилаш лелаяра лаьрхIа яц, цудухьа укхаза наьха доалахьарча машинашта доазув оттаде деза.

Китайски кепайоазоне экономика модернизаци яра проблемашта хетаьча публикацешка каст-каста хьоаду «Китая специфически хьалаш». ХIаьта «Чайна дейли» яхача газето язду автомобилестроенех дувцаш, уж хьалаш теркалде дезаларах. ДIахо цо язду, массехк шу хьалха цу хьал тIа дар бос бола телевизораши холодильникаши арахецара гIулакх а. ХIаьта цу хана а экономисташ шекбар, могаргдий теш Китайна уж вахаре эша маьха еза йола предметаш массови арахеца, яхаш. Цхьабакъда, шиххо шу даьлча телевизораши холодильникаши КНР юртарча районий наьха быте цхьа дакъа а хинна дIаэттар.

МалагIа вывод ю газето? Цунна хетачогIа, «специфически хьалаш» — из доахаш дола бахьан да. Из хьалха ца а доахаш халкъа хьал-таро дегIайоалаяра дуьха болх бе беза. Наха лелаяра лаьрхIа йола легкови автомобилаш арахецалга юхаувзаш, общественни транспорт дегIакхувла гIертар — из халонаш лоа ца луш тIехьашка бовлар.

Вячеслав ТОМИЛИН,
Геннадий КРИВОШЕЕВ,
ТАСС корр.
Пекин.

БАШКИРСКИ АССР. Бензини мехкдаьттеи чудолча цистернех латтача поезда электровоза машинист Столяров Сергей катастрофа хиннача 3 — 4 июня цу унзарча бус Адлерера йоагІача пассажирски поезда тІехьа югаш вар ший состав. Улу-Теляк яхача станцена тІех ма ваьллинге, цІаьхха лотаеннача цІера ала бІаргабайра цунна, цхьа ха яьлча эккхама тата, электровоз оагаеш тохаялийтар эккхама талгІено.

Электровоз составах хьа а яьккха, хатар хиннача моттиге вахар Сергей.

Цу бус, тІехьагІа лаьрхІача, Столяров Сергея, цун гІончас Ганиев Марата, наьъкъа Ашински дистанце бригадира Р. Элемгордиева, пассажирски поезда проводникаша С. Муратова, Х. Джангожина йоагача цІералара 400 саг ваьккха хиннавар.

Столяров Сергея 11 июне 27 шу кхаьчад, машинисталла из болх бе волавеннав ши бутт хьалха. Цун гІонча волча Ганиев Марата 23 шу даьннад.

СУРТА ТІА: Ганиев Марати (аьрдехьа) Столяров Сергейи.

В. ВОНОГА сурт. (ТАСС фотохроника).

Цхьаккха вицвеннавац, цхьаккха дицденнадац

Безаме вІашагІкхетараш

Город Малгобекерча № 18 йолча юкъерча школа цІеча лерйоахарий гІулакхаш дийца варгвоацаш дукха да. Укхаза вІашагІъеллача «Поиск» яхача клуба членаша Іалальмате бокхха болх баьб Сийлахь-боккха Даьймехка тІом лаьттача хана шоай хьамсара город лораеш хиннача 276-ча стрелкови, шозза ЦІеча Байракха орден еннача Темрюкски дивизе ветеранаш лохаш. Цу дивизе бІухошта юкъе кІезига хиннабац вай мехкахой а. Цудухьа массане а дог тохадолийташи гІоздоаккхаши дар «Поиска» адресагІа сага дагадоацаш, цІаьхха дена письмо. Цу тІа йоахар:

«...УССР Хмельницки области, Украина компарте Виньковецки райкомаца баьча бартага хьежжа тхо долча хургйолаш я 1941 — 1945 шерашка лаьттача Сийлахь-боккхача Даьймехка тІем тІа Советски халкъо котало яьккха 44 шу дизара хетаяь йола 276-ча стрелкови, шозза ЦІеча Байракха орден еннача Темрюкски дивизе ветераний цІеча лерйоахарий слет.

Город Малгобека компетентни органашка ветераний Совето дехар ду цу слете 276-ча стрелкови Темрюкски дивизе цІерагІча «Поиск» яхача отрядера 3 — 4 дикагІбола лерйоахараш хьожабар. ХІаьта цу группана кулгалде З. А. Дотмурзиев, хьожавелга а дех ветераний Совето, хІана аьлча, цун да, тха тІема новкъост, дивизена чуйоагІаш хиннача 876 стрелкови полка, 1-ча стрелкови батальона, 2-ча стрелкови рота командира капитана Дотмурзиев Юсе Ахьмада ший са дІадаххалца боккха тІема никъ баьб тхоца цхьана, тІем тІа данм а шийгара чІоагІа денал гойташ чакхваьннав. ВІашагІкхетар хургда 1989 шера 6-ча маера денз 9-ча майга кхаччалца».

ХІара хургволча делегата кандидатура массе а оагІорахьара ювцаш дикка йІаьхъеннаяр «Поиска» штаба заседани. ТІеххьара а белгалъьккхар делегатий состав. Цунна юкъебахар тІемеи къахьегамеи ветеран Яков Иванович Компанченко, фотограф Юрий Васильевич Бутырин, № 18 йолча школа иттлагІча класса дешархой Торшхоев Ахьмади Ахриев Назири, № 20 йолча школа 9-ча класса дешархой Белан Михаиля Прошков Валентини. Группа кулгалхо, письмо тІа дехар мадарра, со хьожавир.

Геттара безаме тІанийцар тхо фусамдаьша. ЯлхлагІа маера денз 9-ча майга кхаччалца дуккхача моттигашка экскурсе даха хилар тхо. Царна юкъе яр Хмельницки областа Яснозорье, Зиньков, Осламово яха а кхыйола а лийра тІемаш лаьтта моттигаш. ТІеххьара а тхо кхаьчар Украина столице — город-турпал йолча Киеве. Тхо дІа мел кхаьчача моттигашка чІоагІа Імерза, дег тІара тхо къоабалдеш бар фусамдай. ВІашагІкхетарий программа чІоагІа йІаьхий яр тха — вІашагІкхетараш, экскурсеш, митингаш, концерташ. Уж ерригга мероприятеш хетаяь яр Украина фашистех мукъайоаккхаш шоай синош кхо ца деш байнарий сийна.

Слета кульминаци а хинна дІаэттар Коталон Ди. Дерригача Советски халкъа деза долча цу дийнахьа Яснозорье, Зиньково, Виньковцы яхача нах бахача моттигашка хьайийллар тІем тІа байнача бІухой сийна хетаяь йола мемориалаш. Цо къаьгга тешал дир «Цхьаккха вицвеннавац цхьаккха дицденнадац» яха дешаш алара аьнна ца хилара. Лехама балхаш деча юкъа дукха керда цІераш гучаяьхай бераша. Царна юкъе ба Малгобекерча «Поиско» хьалеха дивизе бІухой Бальзина Анна Петровна, Косенко, Евгения Георгиевна, Черкезова Роза, Савченко Андрей Евгеньевич, Литвиненко Николай Федорович, Дауров Константин Калаевич, Махатадзе Еремия Минеевич, кхыбараш.

ХІара шера гуллу укхаза дийна биса бола дивизе ветеранаш. ЦІеча лерйоахарий хьинарагІа царна юкъе 315-гІа хиннав тІем тІа вийнав, аьнна, лерхІаш хинна Малгобекски района Вознесеновская яхача станице вахаш вола тІемеи къахьегамеи ветеран Компанченко Яков Иванович. Тхоца дІавоагІаш духхьашха вена хиннав из цу слете-вІашагІкхетаре. Кашара гІетта юхадийнвелча санна геттара хозахеташ. бІаргех хиш дувлаш мархІабетталора ветеранаш денал долча шоай доттагІчоа, майрача разведчика, шоаш вІаши дІа-са къаьста 46 шу даьнначул тІехьагІа, хІаьта вай цІеча лерйоахарашта доккха совгІат дар «Дукха а бахалба НохчГІалгІайчен цІе лерйоахараш» яхача дешаща баьккха ловца.

Іалальмате безаме накъадаьхар тхо фусамдаьша. Зизаш, бІаргех дувла хиш, вІаши даьха барташ... Цул тІехьагІа вІаши къасташ дІа-юха елар тайп-тайпара сувенираш, хьатІадоагІача шера тхо юха а шоайцига хьоашалгІа хьийхар украински доттагІаша. ЦІаккха а дицлургдоацаш хІаране дег чу дижар Украине хинна вІашагІкхетараш, кхы а чІоагІделар шин къаман викалий доттагІал.

З. ДОТМУРЗИЕВ,
г. Малгобека «Поиск» яхача клуба кулгалхо, № 18 йолча школа хьехархо.

ТОППАРА ФИЛЬТРАШ

Лакха эффективность йолча фильтрай новкъосталца болх баь даьнна тайп-тайпарча сортех дола машина даьтташ экологически цІена, отход йоацаш цІендеш йола технологи кийчъяьй академика Овчаренко Федора кулгалдеча Украина АН Киевски коллоидни химеи хина химеи Института специалисташа.

— Хьажал, — аьлар сога лабораторе кхо пробирка хьа а енна. Цхьанне чу — болх баь даьнна бІеха машина даьтта. ШоллагІчура дар — сийрда - морача бесса дар— из мехкдаьтта чакхдоахача предприятешкара хьаухийташ дола даьтта. КхоалагІчу —даьтта геттара сийрда дар. Со из ганарий даьтта да мотташ вар. Бакъда, со гІалат ваьлар: из ганарий даьтта а, кердача марках дола машина даьтта а дацар. Из дар болх баь даьнна, бакъда, цІендаь даьтта.

— Из цІендара лакхача «коэффициентага» мишта кхоач шо?

— Тхона ерригга мехкдаьтта продукташ цІенъеш йола лакха эффективни адсорбенташ кораяьй, — йоах коллоидни химеи хина химеи Института болхлочо Марцин Игора. — Из материал вай кулгашта кІал уллар — уж каолинаши, кхыйола топпара минералаши.

Из бентонитови топпар массанахьа а лаьттанца болаш ба. Вешта аьлча, из атта лаха а мел эша хьабаккха а йиш йолаш ба. Украинерча Черкасскера из топпар боалла моттиг берригача мехкарча болх баь даьннача даьтташта керда вахар дала таро йолаш я.

Адсорбционни методашца даьтташ цІендеча традиционни технологе фильтрашта метта кремнеземисти породий опокех пайда нйбу. Уж кийчъеш кхы тІа операцеш эшац, духхьал из аьта а аьта, йокъаяр мара. Бакъда, уж химически оагІонга диллача иштта чІоагІа яц. Цхьа килограмм опокех 3—4 килограмм даьтта мара чакхдаккха йиш яц. Юкъера лаьрхІача кремнеземисти фильтрай расход цун дозалах 20—30 процент хул. Дикал а еззача тайпара яц опокий — даьттах дикка дакъа дІалоац цар.

Керда адсорбент — бентонит дуккха эффективнегІа я. Цун новкъосталца ерригга болх баь яьнна мехкдаьтта продукташ дика цІенъю. Бакъда, цо кхы тІа кислоташца обработка елга дІадех. ХІаьта а, бІарчча хьанйцача цунах пайда нйбар хьалха хиннача адсорбенташца нийсдича кхозза - диазза дарегІа, пайданегІа да. Цу тІа адсорбенташ хьаеш хьакъасташ йола продукташ - коагулянташ бІеха хиш цІендара эшаш я.

— Топпарах яь фильтраш оаха массе а промышленни даьтташца техкай, — йоах И. Марцина. — Цар массанахьа шоаш пайдане йолга хьахьекхар. Цул совгІа, цар новкъосталца аьшк цІера тІа цІе а деш чІоагІдеча ваннашкара даьтта цІенду, хІаьта из хьалха вІалла цІенде йиш йоацарех лоархІар.

...ДукхагІдолча мехкашца хІанз регенерационни станцей мощносташ лохъяра тенденци я. Из уж пайдана ца хиларах деш дац. Вешта аьлча, цар дукхал сихха дегІаух. ХІанз мехкдаьтта продукташ меттаоттае йолаеннай специализированни предприятеш. Из дика, пайдане гІулакх хилар хьахьокх факташа. Масала, Итале мехкдаьтта ца а нйдеш, болх баь даьнна даьтташ нйду. ТІаккха уж меттаоттаду—из дарегІа а аттагІа а да. ФРГ, Венгре, болх баь даьнна даьтташ эцарга 40 процентага кхоачаш мара дІадодац.

Киевски коллоидни химеи хина химеи Института специалисташ керда лакха эффективни адсорбенташ арахецарца хьаштдолча предприятешца, доазол дехьарча фирмашца шин оагІон пайдане, долча кІийлен тІа гІулаккхаш леладе кийча ба. ХІаьта иштта цар мехкдаьтта продукташта регенераци яра йолча опытно - промышленни установкай продукци арахецалга карадерзадеча а йоххача а новкъостал дергда.

Евгений РАЗИН. (АПН).

Къахьега Іомабу

Грозненски района Алханчуртски юкъерча школе вІашагІъеллай ученически къахьегама бригада. Цун кулгалхо я биологи хьехаш йола Зайтаева Салихат Ахмедовна. Цар шефаш—«Аргунское» яха опытно-производственни объединене. Бераштa цар хьакъоастадаьд кабачокаш дІайийна кхо гектар лаьтта. Цу участка бригадир ва Сугаипов Ислам. Июне а июле а школьникашца болх бе раьза хилар из.

Бригада болх бу кхоалагІа кІира мара деце а, цун коллектива хьалхашка цхьацца йола проблемаш эттай хІанзлехьа. Керттера дар да бераш шоай болх йоккха хало йоацаш дІабахьа гІертар. Шефаша школьникашка ши-кхо теплица арендах хьаэца аьннадар. Бакъда, теплицашкара болх-м бІаьсти йоалача хана дІа маболалой. ХІаьта цу хана школьникаш дешаш а экзаменашка кийчлуш а хул. Цул совгІа, теплицашка сарахьа къахьега а мадезий. Из дара берий дай-ноаной цу гІулакха раьза бе беза.

Уж хьалаш администрацена тІанийцанзар. Цудухьа бераш цхьа болх мара хьанийцанзар — кабачокашта оасар дар. Ховш мадий, из болх а аттагІчарех боацилга. Цхьаькха цхьа предложени йир шефаша Ученически производственни бригадах болх бар. Укхаза ерригга балха цикл чакхъяккха еза: ги дІаде, оасар де, ялат хьагулде. ТІаккха, «Аргунское» ОПХ керттерча агронома хетачогІа, бераша шоай бехктохкам кхетабеш хургда, лаьтта дукха дезалургда царна, юртбоахама къахьегама а сий деш хургба. Педагогически коллективо лаьрхІар из дош школьни собране дувца оттаде. Бераштa хетар, моттар, царна бакъахьа хетар довзар дукъа.

ХІанзарчоа болх дика дІабодаш ба. Белгалбаьннаб денгара-денга дикагІа къа а хьегаш хьабоагІараш а. Уж ба Магомадов Акбар, Реу Юля, Уткина Нина, кхыбараш. Школьникаш кхай тІа оасар даь Іац, царех ахаш школа ремонт яра новкъостал деш ба. Из болх дика бу ворхІлагІча классе багІача Даутаева Раисас, Муслиева Розас, нйслагІча классе багІача Дибишева Лейлас, Сугаипова Луизас.

Юххьанцарча классашка дагІа бераш шоай хьехархочунца Ибаева Аминат Ибрагимовнаца школа коа ягІача клумбашка хьожаш, уж лелаеш ба. Бакъда, къахьегамца кхетам луча даькъе Алханчуртски юкъерча школе дерригга дика да аьлча нийса хургдац. Хала хете а, цхьаболча даьша-ноаноша кхетадац шоай бераштa лаьттанцара безам совбаккхар мел лоархІаме хІама да.

Шоай оагІорахьара педколлективо а дешархоша а кхетаду пхелагІча четверте балха хьалаш, лерттІа вІаштІехьдаьха ца хилар. Керттердар да цу балха берий безам тІаозар.

С. ЯСУЕВ.

НАХА ЭША САГ

Итт класс яьккха ваьлча хІара выпускника хьалхашка отт: «мала хургва сох», яха цхьа чоалхане хаттар. Атта хаттар дац из. ХІана аьлча, дукхача профессешта юкъера дего къобалъер хьахаржа езандаь.

Газиева Малика зІамига йолча хана денз медик хила уйла йолаш яр. Шийна дагалаттар кхоачашдара Грозненски медицински училище деша отт из. Сиха дІадахар дешара шераш. Цул тІехьагІа шин-кхаь шера кхоллагІча шин-кхаь шера кхоллагІча горбольнице терапевтически отделене медсестра йолаш болх бу Маликас.

Соахка денз Кень-Юрта фельдшерско - акушерски пункта заведующи хул цунах. Лоацдача юкъа Маликас ше хІама ховш, балхах кхеташ медицински болхло йолга хьахьекхар. Нахаца Імерза, елаенна хиларах цо атта лох ший пациентацара мотт. Цудухьа юртахой а из лархІа, цун сийде болалу. Медпункт чухьара массаза а лостам баь хул. Теркам гІаозаш я къаьстта дукха даьржа лазараш а уж дІадахара е еза профилактика а ювцаш йола стенд. Укхаза хан-ханнахьа арахец «Санбюллетень».

Газиева Маликас цахаддаш лелабу Кень-Юрта бахача наха юкъе профилактически а санитарно - просветительски а болх. Юртбоахама къахьегамхошта хьалхашка ше ешача лекцешка, деча къамаьлашка цар атта кхетадергдолча тайпара дувц цо лоархІаме йолча санитарно - гигиенически проблемаех. Цул совгІа, хІара дийнахьа школе, учрежденешка, организацешка чакхйоалл из хронически лазараш долча нахага хьожаш.

Іуйрийна фельдшерски пункта хьалхашка дукха нах гуллу. Газиева массе хана царна гІо де а дарба де а кийча я. Медпункте мел эша молхаш я. Уж нйс городе аха безаш бац нах. Эшаш хуле унахо волча коа а йода Малика.

Я. САИДОВ.

Редактор **О. Б. ГАДАБОРШЕВ.**

САЛОІАЧА ДЕНОШКА

ШОАТТА, 1 ИЮЛЬ

С. М. Кирова цІерагІа культурен салаІарен парк. Лохера аллея. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар.

С. М. Кирова цІерагІа культурен салаІарен парк. 6.00 «УнахцІено» клуб. 7.00 «Энтузиаст» футбольни клуб. 9.00 Болх беш я аттракционаш, кемай станци, зооуголок, ловзарий автоматаш, белама цІа. 12.00. «КІай ладья» шахматни клуб. 13.00 Духовой оркестр. 16.00. Игротека. 20.00. Дискотека. 20.30. Хроникально-документальни фильмаш гойтар.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 15.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 16.00 Халкъа драматически театр. 19.00 «Импульс» дискотека.

Н. К. Крупскаяй цІерагІа ДК. 11.00. Утренник. 18.00 «УнахцІено» клуб.

С. М. Кирова цІерагІа ДК. 15.00, 17.00, 19.00 Видеотека.

Химикий ДК. Компьютерни ловзарий зал. 19.00. «СелаІад» яха халхара халкъа коллектив.

«Красный молот» завода. ДК. 11.00 — 23.00 Видеосалон. 9.00, 13.00 Іаргбий меттала къамаьл де Іомалу вай. 15.00. «Вай беш» клуб.

Пролетбата цІерагІа ДК. 11.00. «Теремок» киноклуб. 13.00 «Гименей» фирма. 20.00 «30 шерал тІех ха яьннараштa» яха клуб.

«Оргтехника» объединене ДК. 10.00 «Росинка» киноклуб. 10.00. Компьютерни ловзарий зал. 14.00 — 20.00 Видеофильмай театр. 17.00. «Художественни литературан новинкаш» яха обзор-беседа.

М. Горьке цІерагІа клуб. 10.00 «КІай ладья» шахматни клуб. 11.00 «Фаьлгийн приключенейи дунен тІа». 12.00 Игротека.

Гороно СДЮСШОР стадион. 16.00 Футбол. НГІАССР клубни хьалхле. «Монтажник» — «Факел».

С. Орджоникидзе цІерагІа стадион. 9.30. Футбол. Горсовета хьалхле.

КІИРАНДИ, 2 ИЮЛЬ

С. М. Кирова цІерагІа культурен салаІарен парк. Лохера аллея. 9.00. Книжкаш дукхадезарий клуб. Книжкай выставка. Книжкаш дІа-юха хувцар.

С. М. Кирова цІерагІа культурен салаІарен парк. 6.00 «УнахцІено» клуб. 7.00 «Энтузиаст» футбольни клуб. 9.00 Болх беш я аттракционаш, кемай станци, зооуголок, ловзарий автоматаш, белама цІа. 12.00. «КІай ладья» шахматни клуб. 13.00 Духовой оркестр. 16.00. Игротека. 20.00. Дискотека. 20.30. Хроникально-документальни фильмаш гойтар.

В. И. Ленина цІерагІа ДК. 8.30 «Росинка» яха халхара ансамбль. 9.00. Балетни студи. 10.00 «Улыбка» яха халхара халкъа ансамбль. 12.00. Бальнии дискон халхарий школа. 13.00. «Меридиан» яха халхара халкъа ансамбль. 14.00 «Дизайн быте» яха курсаш. 19.00 «30 шерал тІех ха яьннараштa» яха салаІара сайре.

АХКАН ІУЙРЕ

Х.-Б. ИСРАИЛОВА сурт.

ТЕЛЕВИДЕНИ

1 ИЮЛЬ

ШОАТТА

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — «Вай беш».
9.05 — «БІаьшерений кІоаргленера ашараш». Алма-Атера передача.
9.30 — Сага институт.
10.30 — Мультфильм.
10.55 — «Сона деза хьо, вахар». Фотоконкурс.
11.00 — Ерригсоюзни читательски конференци. «Литературная учеба». яхача журнала редколлегецеи авторашцеи вІашагІкхетар.
12.10 — «Ф. Шуберт. «Ноктюрн» яха трио». Фильм-концерт.
12.30 — Кинопрограмма.
13.30 — «Хьасташ».
14.00 — «Социализма мехкашка».
14.30 — Мультфильм.
14.40 — Кинорежиссера Т. Океева фильмаш. «ЦІе Іаж».
16.00 — «Хьайбай дунен тІа».
17.00 — Концерт.
17.30 — Телеочерк.
18.15 — «Планета». Дунен халкъашта юкъера программа.
19.15 — Массанена йола спорт.
19.30 — «КВН-89».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Здравствуйте, доктор!» яха передача
21.55 — Кагирхойи студентийи XIII Ерригдунен фестиваль хьаелларах йола репортаж. Пхеньянера передача.

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Юрта сахьат.
9.15 — Прогресс. Информаци. Реклама.
10.05 — Республика предприятеш дунен халкъашта юкъерча коопераце.
10.35 — Кино: хувцамий ха.
11.25 — Документальни фильмаш.
12.00 — Баскетбол НБА профессионалашта юкъера США чемпионат.
13.00, 17.00 — «Кердадараш».
13.10 — «Мух лаха». Субтитраш йола художественни фильм.
14.25 — Документальни фильм.
14.35 — «Ханага есаралла». М. Горьке цІерагІча академически Донихача драматически театрах.
17.10 — Союзни республикай кинопублицистика. Документальни фильма премьера.
18.00 — «Наьна лаьттах йола уйла». Львовер передача.
18.30 — «Салтечун да». Художественни фильм. (1964 ш.).
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун бераш!». Мультфильм.
20.15 — «...Ялхайтта шу даланзеи боккхагІеи».
21.00 — «Ха».
21.40 — «Здравствуйте, доктор!» яха передача
22.00 — «Юрмала-89». Ригера трансляци
00.30 — «Лув-кхера: кІиран событеш».

2 ИЮЛЬ,

КІИРАНДИ

I ПРОГРАММА

8.15 — Ритмически гимнастика.
8.45 — «Спортлото» тираж.
9.00 — «Іуррехьа».
10.00 — «Советски Союза гІулакх ду аз!».
11.00 — Іуйрийнара почта.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — «БоккхагІбараши бераши».
13.30 — Мультфильмаш.
14.10 — Музыкальни киоск.
14.40 — «УнахцІено».
15.20 — «Киноафиша».
16.25 — «СелаІад». яха халкъа кхоллама телепрограммай VIII Дунен халкъашта юкъера фестиваль.
17.00 — Юрта сахьат.
18.00 — Дунен халкъашта юкъера панорама.
18.45 — «КІиранден кинозал». Мультфильм. Документальни фильма премьера.
19.25 — «Не может быть» яха художественни фильм. (Духхьашха).
21.00 — «Ха».
21.40 — Футбольни обозрени.
22.10 — Пхеньянерча студентийи кагирхойи XIII Дерригдунен фестивала дневник.

II ПРОГРАММА

8.00 — Зарядка е отта!
8.20 — «Лотос» яха вокально-инструментальни ансамбль. (Вьетнам).
8.45 — «СибарегІе экрана тІа». Киножурнал.
8.55 — Лелама кхерамзле.
9.00 — Телеочерк.
9.40 — ЦІийлара кхерамзленах — дола Іилма довзийтара фильмаш.
10.10 — И. Штраус. Вальс.
10.20 — Латвийски ССР Гостелерадио Поэта О. Вацнетиса кхолламах.
11.00, 13.00, 17.00 — «Кердадараш».
11.10 — Документальни фильм.
11.30 — Никъберий клуб.
12.30 — Суручану Ион. Фильм-концерт
13.10 — Документальни фильма премьера
14.00 — Хоккей Стэнле кубок. Финал. «Монреаль канадиенс» — «Калгари флеймз». Канадера передача.
16.00 — Документальни фильма премьера.
17.10 — Мультфильм.
17.25 — «Образ» яха старшеклассникашта дола литературни ловзар.
18.55 — Музыкальни абонемент.
20.00 — «Бийса даькъала хийла шун бераш!».
20.15 — Водно-моторни спорт. Дунен чемпионат. Минскера передача.
21.00 — «Ха»
21.40 — «Иллюзион». «Рваные башмаки» яха художественни фильм. (1933 ш.).
23.00 — «Таллински музыкальни суртилгаш». «Аз джаз хержар».
23.40 — «Ер дуненна дагадоалл».

3 ИЮЛЬ

ОРШОТ

I ПРОГРАММА

6.30 — 120 минот.
8.35 — Футбольни обозрени.
9.05 — Хьайбай дунен тІа.
10.05 — Мультфильм.
10.50 — «Не может быть» яха художественни фильм.
15.35 — Музыкальни фильм.
17.00 — «Маман, папаи, сои».
17.30 — Мультфильма премьера.
17.40 — Югославе Къаман цІейга. Телеочерк.
18.00 — Халкъа ашараш.
18.15 — «Торосы на ледовом пути» яха передача.
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — Бокхийчарна дола мультфильмаш.
19.30 — Культура трибуна. СССР халкъа депутаташца вІашагІкхетар.
21.00 — «Ха».
22.00 — Актуальни объектив. Документальни фильма премьера.
22.10 — Пхеньянерча кагирхойи студентийи XIII Дерригдунен фестивала дневник. Перерыве — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйрийнара гимнастика.
8.15 — Іилма - довзийтара фильм.
8.35 — «Рваные башмаки» яха художественни фильм.
10.00 — Итальянски мотт.
10.30 — «Цхьан дезале». Казанера передача.
11.00, 13.00, 23.30 — «Кердадараш».
11.10 — «Хьасташ».
11.40 — Документальни фильма премьера.
11.50 — С. Рахманинов. Симфонически халхараш. (ПНР ТВ).
12.25 — Мультфильмаш.
13.10 — Музыкальни композици (Тюмень).
13.40 — Документальни фильм.
14.20 — «Фестивала белгалонаш». Халкъа кхоллама III Ерригсоюзни фестивалах.
14.50 — Фильм — берашта.
15.55 — А. Фатьянова даьхе хинна илле цІей.
17.05 — «РыновгІар». Документальни фильм.
17.45 — Информационни программа (нохчий меттала).
17.55 — Телефильм.
18.15 — «Инвалидий спортахи физкультурахи». Инвалидий Федераце председателa В. В. Рябова выступлени.
18.25 — Мультфильм.
18.35 — Информационно-музыкальни программа.
19.00 — «Ереван. Шаваршу Карапетян». Документальни фильм.
19.15 — «Бешамаш лелаераша — городе бахараштa». Прямой передача. Телефонаш: 22-26-68.
20.00 — СССР Лакхехьарча Совета сессе.
21.00 — «Ха».
21.40 — Теннис. Уимблдовски турнир.
22.00 — «Юрмала-89».
23.30 — Теннис. Уимблдовски турнир.
23.50 — «Юрмала-89» телеконкурса дІахододар.

РАДИО

1 ИЮЛЬ. ШОАТТА

7.15 — «Юртара вахар» (нохчий меттала).
7.30 — 7.45 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — Передачай программа.
8.20 — Республикански газетий обзор.
8.30 — 8.45 — Истори Іомадарца кхетам луш. Г. Махачкалерча Іилман конференцера передача (нохчий меттала).
10.40 — «Обществои закони». Радиожурнал (гІалгІай меттала).
11.00 — 12.00 — «Камертон». Кагирхошта йола информационно-музыкальни программа.
13.00 — «Сатирически микрофон». Радиожурнал (нохчий меттала).
13.20 — 13.30 — Болхлочун уйлаш (гІалгІай меттала).
15.15 — Перестройка практика: проблемаши, предложенеши, решенеши.
15.45 — 16.00 — Реклама.
18.00 — 19.00 — «Музыкальни почта».

2 ИЮЛЬ. КІИРАНДИ

7.15 — Передачай программа.
7.20 — Республикански газетий обзор.
7.30 — 7.40 — Хоамаш. Хаоттам.
8.15 — 9.00 — «Примите поздравления» яха передача.
11.20 — 12.00 — КІиранден музыкальни программа.
15.15 — 15.30 — Іодеша са письмо.
16.00 — Литературни НохчГІалгІайчо.
16.30 — «Дешархо» (нохчий меттала)
16.40 — 17.00 — Ногайски ашараш.
18.00 — 19.00 — «Иллеца доттагІал долчарна». Концерт.

3 ИЮЛЬ. ОРШОТ

7.15 — «Юртара вахар» (гІалгІай меттала).
7.30 — 7.35 — Хоамаш. Хаоттам.
7.45 — Передачай программа.
7.50 — 8.00 Саг, машен, никъ (гІалгІай меттала).
8.15 — 8.45 — Валид Дагаев.
9.15 — Соцкультбыта объекташ хьалъяра — къаьстта теркo (нохчий меттала).
9.30 — «Тхога язду». Письмай обзор (нохчий меттала).
9.45 — 10.00 — Хь. Осмиева лоацига дувцараш (гІалгІай меттала).
15.15 — 15.45 — Нохч-ГІалгІай радиои телевиденеи инструментальни ансамблеи солистийи концерт.
16.00 — 17.00 — Информационно - музыкальни программа. Радиостудера прямой трансляци.
18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.10 Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.20 — 18.40 — «Кагирхойн хан» (нохчий меттала).

Хьамсара новкъостий!

Дицма ле 1990 шера шоашта

«СЕРДАЛО»

газет ханнахьа яздайта

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Кхоаненга дехкаш тІехьа ца а доахаш «Сердало» газет яздайта шоашта!

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 22-45-57; редактора заместителa — 22-85-07; бехктохкама секретара — 22-84-68; отделий: партийни вахара — 22-53-12, промышленностеи транспортеи — 22-75-81, 22-65-01; юрта боахама — 22-47-84, 22-90-66; культура — 22-64-75, 22-75-78; письмой — 22-85-64; машинописни бюро—22 89-51; корректорски — 22-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 22-45-57; заместителя редактора — 22-85-07; ответственного секретаря — 22-84-68; отделов: партийной жизни — 22-53-12, 22-54-04; промышленности и транспорта — 22-75-81; 22-65-01; сельского хозяйства — 22-90-66, 22-47-84; культуры — 22-64-75; 22-75-78; писем — 22-85-64; машинописное бюро — 22-89-51; корректорская — 22-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ02191. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2085.